ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Εκθέσεις χωρών για τις πρακτικές ανθρώπινων δικαιωμάτων το 2018

ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα είναι μία συνταγματική δημοκρατία με πολυκομματικό κοινοβούλιο. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από το κοινοβούλιο, που συνιστά το μοναδικό νομοθετικό σώμα, το οποίο και εγκρίνει την κυβέρνηση με επικεφαλής τον πρωθυπουργό. Το 2015, διεξήχθησαν κοινοβουλευτικές εκλογές στη χώρα οι οποίες, σύμφωνα με ανεξάρτητους παρατηρητές, ήταν ελεύθερες και δημοκρατικές.

Οι πολιτικές αρχές διατήρησαν αποτελεσματικά τον έλεγχο των σωμάτων ασφαλείας.

Στα σημαντικότερα θέματα περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιλαμβάνονται η ποινικοποίηση της συκοφαντικής δυσφήμισης, καταγγελίες για επαναπροώθηση αιτούντων άσυλο, διαφθορά και άσκηση βίας με στοχοποίηση λεσβιών, ομοφυλοφίλων, αμφισεξουαλικών, διεμφυλικών και μεσόφυλων ατόμων (ΛΟΑΤΚΙ), καθώς και παιδιών και γυναικών προσφύγων.

Η κυβέρνηση έλαβε μέτρα για τη διερεύνηση, δίωξη και τιμωρία των παραβατών αξιωματούχων οι οποίοι καταπάτησαν ανθρώπινα δικαιώματα είτε αυτοί ανήκαν στα σώματα ασφαλείας είτε σε άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΜΕ ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ:

α. Αυθαίρετη αφαίρεση ζωής και άλλες παράνομες ή πολιτικώς υποκινούμενες δολοφονίες

Δεν υπήρξαν αναφορές ότι η κυβέρνηση ή εκπρόσωποί της προέβησαν σε φόνους, αυθαιρέτως ή παρανόμως.

β. Εξαφάνιση

Δεν υπήρξαν αναφορές για εξαφανίσεις που έγιναν από τις κρατικές αρχές ή για λογαριασμό αυτών.

γ. Βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία απαγορεύουν τέτοιες πρακτικές. Ωστόσο υπήρξαν αναφορές περιστατικών κακομεταχείρισης και κακοποίησης μεταναστών χωρίς έγγραφα, αιτούντων άσυλο, διαδηλωτών και Ρομά, από αστυνομικούς (δείτε επίσης την Ενότητα 2.δ., Κακοποίηση Μεταναστών, Προσφύγων και Ανιθαγενών και την Ενότητα 6., Εθνικές/Φυλετικές/Εθνοτικές Μειονότητες).

Στις 17 Ιουλίου, η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας υπέβαλε έκθεση που αφορούσε έρευνες σε 201 υποθέσεις κατάχρησης εξουσίας από την αστυνομία κατά την περίοδο 2009-2017. Από αυτές τις υποθέσεις, 69% αφορούσαν ξένους υπηκόους. Ένα παράδειγμα στην έκθεση περιέγραφε την άσκηση σωματική βίας από την αστυνομία σε ξένο υπήκοο, με χρήση ρατσιστικής λεκτικής βίας εναντίον του, τη σύντομη κράτησή του χωρίς την απαγγελία κατηγοριών και, στη συνέχεια, την εγκατάλειψή του σε ερημική περιοχή χωρίς το κινητό τηλέφωνό του. Στην ετήσια έκθεσή του για το 2017, ο Συνήγορος του Πολίτη, στον οποίο έχει ανατεθεί η ανεξάρτητη έρευνα για κρούσματα κατάχρησης εξουσίας από τα όργανα επιβολής του νόμου, περιέγραψε τη συμπεριφορά των οργάνων επιβολής του νόμου σε 15 υποθέσεις ως βασανιστήρια.

Στις 27 Ιουλίου, ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δήλωσαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ότι τέσσερις ένοπλοι αστυνομικοί περικύκλωσαν πρόσφυγες κουρδικής και αφγανικής καταγωγής έξω από το Αρχαιολογικό Μουσείο στο κέντρο της Αθήνας. Αναφέρθηκε ότι η αστυνομία ζήτησε από τους πρόσφυγες να ξαπλώσουν στο έδαφος για να τους ψάξουν και στη συνέχεια τους χτύπησαν άσχημα με τα γκλοπ τους, προβαίνοντας σε φραστικές προσβολές, κλώτσησαν έναν στο κεφάλι και τέλος τους έσυραν και τους δύο μέσα σε ένα αστυνομικό όχημα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ανέφεραν ότι οι αστυνομικοί είπαν στους πρόσφυγες «Θα μετρήσουμε μέχρι το 10 και μέχρι τότε πρέπει να έχετε εξαφανιστεί». Στις φωτογραφίες που αναρτήθηκαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι δύο πρόσφυγες εμφανίζονταν με εκχυμώσεις στο πρόσωπο, το κεφάλι, τον θώρακα, την πλάτη και τους ώμους.

Συνθήκες στις φυλακές και στα κέντρα κράτησης

Οι συνθήκες στις φυλακές, στα κέντρα κράτησης και κρατητήρια δεν ήταν πάντα σύμφωνες με την ελληνική νομοθεσία ή τα διεθνή πρότυπα. Τα προβλήματα αφορούσαν σε μεγάλο συνωστισμό, ανεπαρκή ασφάλεια, έλλειψη πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας υγείας, ιδιαίτερα πνευματικής, μητρικής και αναπαραγωγικής φροντίδας υγείας, πενιχρή διατροφή και ανεπαρκείς συνθήκες υγιεινής, έλλειψη υλικού όπως κουβέρτες, ιματισμός και προϊόντα υγιεινής, καθώς και έλλειψη ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Κατά τη διάρκεια του έτους υπήρξαν καταγγελίες για κακομεταχείριση, σωματική και λεκτική κακοποίηση μεταναστών και προσφύγων από την αστυνομία, συμπεριλαμβανομένων και ανηλίκων, σε αστυνομικά τμήματα και κέντρα κράτησης (δείτε επίσης την Ενότητα 2.δ., Κακοποίηση Μεταναστών, Προσφύγων και Ανιθαγενών).

Φυσικές Συνθήκες: Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύτηκαν τον Ιούνιο, οι φυλακές είχαν ξεπεράσει ελαφρώς τη μέγιστη χωρητικότητά τους: η συνολική χωρητικότητα των φυλακών της χώρας ανέρχεται σε 9.935 άτομα, ενώ τον Ιούνιο το σύνολο των κρατουμένων ανερχόταν σε 10.198 άτομα. Σε μια ετήσια έκθεση για το 2017 που δημοσιεύτηκε στις 26 Μαρτίου, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι οι φυλακές δεν διέθεταν επάρκεια σε ιατρούς, νοσοκόμες, κοινωνιολόγους και ψυχολόγους για την παροχή φροντίδας σε 24ωρη βάση. Στις 7 Φεβρουαρίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν μια έρευνα την οποία διέταξαν οι δικαστικές αρχές για τον θάνατο ενός κρατουμένου σε κελί φυλακής στη Λάρισα. Κατά την επίσημη εκδοχή, ο 26χρονος κρατούμενος απεβίωσε στις 2 Φεβρουαρίου λόγω οδοντικής λοίμωξης που απέβη μοιραία. Σύμφωνα με τη ΜΚΟ «Δίκτυο Αλληλεγγύης Κρατουμένων», στον κρατούμενο δεν παρασχέθηκε κατάλληλη και έγκαιρη περίθαλψη.

Η αστυνομία προχώρησε στην κράτηση αιτούντων άσυλο και μεταναστών χωρίς έγγραφα σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) μέχρι να καταγραφούν. Τα εν λόγω άτομα συνέχισαν να ζουν στα ΚΥΤ, αλλά με ελευθερία κινήσεων στο εκάστοτε νησί, μέχρι τη μεταφορά τους στην ηπειρωτική χώρα. Ο συνωστισμός συνέχισε να αποτελεί πρόβλημα στα ΚΥΤ. Σύμφωνα με μερικές κυβερνητικές υπηρεσίες και μη κυβερνητικούς φορείς—συμπεριλαμβανομένων βουλευτών, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), των Γιατρών Χωρίς Σύνορα και της οργάνωσης Human Rights Watch (HRW)—ο συνωστισμός οδήγησε σε υποβαθμισμένες και συχνά επισφαλείς συνθήκες κράτησης, ιδιαίτερα για ευπαθείς ομάδες όπως γυναίκες και ασυνόδευτους ανηλίκους. Ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης επεσήμανε σε μια έκθεση που δημοσιεύτηκε στις 6 Νοεμβρίου, ότι «ο μεγάλος συνωστισμός, σε συνδυασμό με τις κακές συνθήκες υγιεινής, την ανασφάλεια και την απελπισία ενέχουν σοβαρό κίνδυνο για τα ανθρώπινα δικαιώματα των … διαμένοντων» στο ΚΥΤ της Μόριας στη Λέσβο. Επίσης, ο Επίτροπος «παρατήρησε με μεγάλη ανησυχία ότι οι συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα υποδοχής ενέχουν σοβαρούς κινδύνους για την υγεία των ανθρώπων, οι οποίοι μπορεί να επιδεινωθούν λόγω της ιδιαίτερα δύσκολης πρόσβασης σε πρωτοβάθμιες υπηρεσίες φροντίδας υγείας». Στις 7 Ιουνίου, η οργάνωση HRW εξέδωσε δήλωση καταγγέλλοντας τη συνήθεια των αρχών να κρατούν τις γυναίκες αιτούσες άσυλο μαζί με άγνωστους σε αυτές άνδρες στο νομό Έβρου, εκθέτοντάς τες σε κίνδυνο άσκησης σεξουαλικής βίας και παρενόχλησης.

Στις 29 Σεπτεμβρίου, ένας Σύριος σκοτώθηκε στο κέντρο της Μαλακάσας στην ηπειρωτική χώρα από άλλους διαμένοντες στο κέντρο στη διάρκεια συμπλοκής.

Οι αρχές έθεσαν κάποιους ανηλίκους αιτούντες άσυλο υπό «προστατευτική κράτηση» στα ίδια κελιά με ενήλικες ή σε υποστελεχωμένα αστυνομικά τμήματα με μεγάλο συνωστισμό και περιορισμένη πρόσβαση σε εξωτερικούς χώρους. Στη διάρκεια της χρονιάς, ΜΚΟ όπως η οργάνωση HRW επανέλαβαν συμπεράσματα από προηγούμενες εκθέσεις σύμφωνα με τα οποία ασυνόδευτοι ανήλικοι υπό προστατευτική κράτηση συχνά ζούσαν σε συνθήκες κακής υγιεινής και αντιμετώπιζαν προβλήματα πρόσβασης σε ιατρική περίθαλψη, ψυχολογική συμβουλευτική, ή νομική υποστήριξη.

Επίσης, η αστυνομία προέβη σε κράτηση ατόμων που είχαν ζητήσει άσυλο αλλά η αίτησή τους είχε απορριφθεί και έπρεπε να επιστρέψουν στην Τουρκία, κάποιων μεταναστών που ανέμεναν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους με το πρόγραμμα Εκούσιας Επιστροφής στη χώρα τους με τη βοήθεια του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ), καθώς και μεταναστών υπόπτων για διάπραξη εγκλημάτων σε προαναχωρησιακά κέντρα, τα οποία αντιμετώπιζαν τα ίδια θέματα συνωστισμού, περιορισμένης πρόσβασης σε υπαίθριους χώρους, ανθυγιεινών συνθηκών και περιορισμένης πρόσβασης σε ιατρική περίθαλψη, ψυχολογική συμβουλευτική και νομική υποστήριξη.

Διοίκηση: Ανεξάρτητοι φορείς διερεύνησαν αξιόπιστες καταγγελίες για απάνθρωπες συνθήκες. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δημοσιοποίησε διμηνιαία στατιστικά στοιχεία που αφορούσαν στον αριθμό κρατουμένων με βάση τη χωρητικότητα κάθε φυλακής.

Ανεξάρτητος Έλεγχος: Γενικά, η κυβέρνηση επέτρεψε αυτοψίες των συνθηκών στις φυλακές και στα κέντρα κράτησης από ανεξάρτητες αρχές και μη κυβερνητικούς παρατηρητές, αλλά έλεγχε την πρόσβαση στα ΚΥΤ και στα επίσημα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών και αιτούντων άσυλο σε ΜΚΟ, διπλωματικές αποστολές και αλλοδαπούς και εγχώριους δημοσιογράφους, ζητώντας τους να υποβάλουν επισήμως αιτήματα για άδεια πρόσβασης , με προειδοποίηση εκ των προτέρων, για επίσκεψη σε κάθε συγκεκριμένο προορισμό. Οι αρχές σπάνια αρνήθηκαν ή ανέβαλαν την επίσκεψη. Από τις 10 έως τις 19 Απριλίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) επισκέφθηκε κέντρα κράτησης σε όλη τη χώρα. Στην έκθεσή της, η Επιτροπή επεσήμανε μεγάλες αποκλίσεις στις συνθήκες των επιμέρους κέντρων κράτησης της χώρας και διατύπωσε συγκεκριμένους προβληματισμούς σχετικά με τις συνθήκες σε ΚΥΤ, προαναχωρησιακά κέντρα και κρατητήρια τοπικών αστυνομικών τμημάτων.

Βελτιώσεις: Η κυβέρνηση προέβη σε διάφορες διοικητικές και νομοθετικές βελτιώσεις των συνθηκών στις φυλακές, συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων ως προς την ενίσχυση της πρόσβασης των κρατουμένων στην εκπαίδευση. Στις 2 Μαρτίου, η Βουλή ψήφισε νομοθεσία η οποία θεσπίζει κέντρα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες σε όλες τις φυλακές. Στις 5 Μαρτίου, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Γενική Γραμματεία Αντιεγκληματικής Πολιτικής θέσπισαν ένα πρόγραμμα τηλεϊατρικής σε τέσσερις φυλακές, σε συνεργασία με τρία μεγάλα νοσοκομεία της Αθήνας και το Υπουργείο Υγείας.

Έως τις 26 Απριλίου, 40 κρατούμενοι σε 11 κέντρα κράτησης όλης της χώρας είχαν εγγραφεί σε προγράμματα εκπαίδευσης εξ αποστάσεως σε υπολογιστές που είχαν δωρηθεί σε συνεργασία με το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Στις 5 Απριλίου, η κυβέρνηση ψήφισε νομοθεσία για την επιδότηση του 50% των διδάκτρων για έως και 20 σωφρονιστικούς υπαλλήλους, προκειμένου να παρακολουθήσουν πανεπιστημιακά προγράμματα εκπαίδευσης εξ αποστάσεως στους τομείς δημόσιας διοίκησης, καταπολέμησης της εγκληματικότητας και σωφρονιστικών πολιτικών μέσω του ΕΑΠ.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εγκαινίασε έναν νέο κύκλο εκπαιδευτικών σεμιναρίων για 700 σωφρονιστικούς υπαλλήλους σε επτά πόλεις στον τομείς πνευματικής υγείας, διαχείρισης κρίσεων, καθώς και αντιμετώπισης και επανένταξης των κρατουμένων.

Στις 4 Ιουλίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν μια υπουργική απόφαση του Γενικού Γραμματέα Σωφρονιστικής Πολιτικής, η οποία απαιτούσε τα προστατευτικά κελιά απομόνωσης για κρατουμένους με ψυχικές διαταραχές να διαθέτουν φυσικό φωτισμό, κρεβάτι και τουαλέτα, καθώς και κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης. Στο τέλος του έτους, η κυβέρνηση βρισκόταν στο στάδιο υλοποίησης των απαραίτητων αλλαγών στα κελιά απομόνωσης. Σε συνεργασία με την Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρεία και την Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων Με Ψυχικές Διαταραχές, η κυβέρνηση ανακοίνωσε επίσης προγράμματα κατάρτισης για σωφρονιστικούς υπαλλήλους με αντικείμενο την αντιμετώπιση κρατουμένων με αυτοκαταστροφική συμπεριφορά.

δ. Αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία απαγορεύουν την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση και προβλέπουν το δικαίωμα κάθε ατόμου να αμφισβητήσει δικαστικά τη νομιμότητα της σύλληψης ή της κράτησής του. Γενικώς, οι αρχές σεβάστηκαν αυτήν την υποχρέωση.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η αστυνομία είναι αρμόδια για την επιβολή του νόμου, την ασφάλεια των συνόρων και την τήρηση της τάξης και εποπτεύεται από τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη. Το Λιμενικό Σώμα-Ελληνική Ακτοφυλακή είναι υπεύθυνο για την επιβολή του νόμου και την προστασία των συνόρων εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων και αναφέρεται στο Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής. Η αστυνομία και οι ένοπλες δυνάμεις, οι τελευταίες υπό την ηγεσία του Υπουργού Άμυνας, είναι συνυπεύθυνες για την επιβολή του νόμου σε κάποιες παραμεθόριες περιοχές. Οι πολιτικές αρχές διατήρησαν αποτελεσματικά τον έλεγχο της αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος και των ενόπλων δυνάμεων και η κυβέρνηση διέθετε αποτελεσματικούς μηχανισμούς για να ερευνά και να τιμωρεί την κατάχρηση εξουσίας.

Κάποιες ΜΚΟ κατήγγειλαν περιστατικά ρατσιστικής βίας και βίαιες πράξεις υποκινούμενες από μίσος που διέπραξαν τα σώματα ασφαλείας. Στην πιο πρόσφατη έκθεσή του της 28ης Μαρτίου, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (ΔΚΠΡΒ), μια ομάδα ΜΚΟ που συντονίζεται από την UNHCR και από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), ανέφερε ότι, το 2017, 10 από τα 102 περιστατικά ρατσιστικής βίας που καταγράφηκαν διαπράχθηκαν από όργανα επιβολής του νόμου. Τα θύματα σε αυτά τα περιστατικά περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, αιτούντες άσυλο, ασυνόδευτους ανηλίκους, έναν πρόσφυγα, έναν εργαζόμενο της UNHCR και έναν άνδρα μέλος της κοινότητας Ρομά. Τα στατιστικά στοιχεία της αστυνομίας εμφανίστηκαν αυξημένα, αναφέροντας 184 συμβάντα με πιθανά

ρατσιστικά κίνητρα το 2017, σε 24 από τα οποία εμπλέκονταν όργανα επιβολής του νόμου ως δράστες. Δεν υπήρξαν περισσότερα στοιχεία όσον αφορά αποτελέσματα εσωτερικής έρευνας ή ποινές που επιβλήθηκαν στους ενόχους.

Σε μια έκθεση του 2017, ο Συνήγορος του Πολίτη ανέφερε 117 αναφορές περί κατάχρησης εξουσίας από όργανα επιβολής του νόμου σε εννέα διαφορετικά κέντρα κράτησης. Οι κατηγορίες περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων 15 υποθέσεις για ισχυριζόμενα βασανιστήρια, 15 υποθέσεις χρήσης όπλου και 53 περιστατικά που αφορούσαν στην απειλή της ανθρώπινης ζωής και της σωματικής ακεραιότητας.

ΜΚΟ, πανεπιστήμια, διεθνείς οργανώσεις και ακαδημίες υπηρεσιών εκπαίδευσαν την αστυνομία όσον αφορά στη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την καταπολέμηση εγκλημάτων που υποκινούνται από το μίσος και την εμπορία και διακίνηση ανθρώπων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Η νομοθεσία απαγορεύει τις αυθαίρετες συλλήψεις και προβλέπει την έκδοση δικαστικών ενταλμάτων, με εξαίρεση τα επ’ αυτοφώρω αδικήματα. Η αστυνομία υποχρεούται από τη νομοθεσία να οδηγήσει τους κρατούμενους ενώπιον ανακριτή εντός 24 ωρών από τη σύλληψή τους κι εκείνος πρέπει να εκδώσει ένταλμα κράτησής τους ή να διατάξει να αφεθούν ελεύθεροι. Οι κρατούμενοι ενημερώνονται αμέσως για τις κατηγορίες που τους βαρύνουν. Η προσωρινή κράτηση (προφυλάκιση) μπορεί να διαρκέσει μέχρι 18 μήνες, ανάλογα με τη σοβαρότητα του εγκλήματος ή 30 μήνες σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Ωστόσο, το δικαστικό συμβούλιο δύναται να διατάξει την απελευθέρωση κρατουμένων ενώ εκκρεμεί η δίκη τους. Οι κατηγορούμενοι για πλημμελήματα μπορούν να δικαστούν με διαδικασίες αυτοφώρου. Οι πολίτες δικαιούνται κρατική αποζημίωση αν διαπιστωθεί ότι είχαν κρατηθεί παράνομα. Δεν υπήρξαν αναφορές που να υποδεικνύουν την παράβαση αυτών των νόμων από την αστυνομία.

Η νομοθεσία ορίζει ότι τα άτομα που τελούν υπό κράτηση έχουν δικαίωμα να επικοινωνήσουν με στενό συγγενή τους ή με άλλο τρίτο πρόσωπο, να συμβουλευτούν δικηγόρο της επιλογής τους και να έχουν πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες. Όμως, το σύντομο χρονικό διάστημα (24 ώρες) εντός του οποίου η αστυνομία πρέπει να οδηγήσει τους κρατούμενους ενώπιον τακτικού ανακριτή, περιόριζε τη δυνατότητά τους να παρουσιάσουν επαρκή υπεράσπιση σε κάποιες περιπτώσεις. Οι κατηγορούμενοι μπορούν να ζητήσουν αναβολή για να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους. Ο νόμος προβλέπει περιοριστικά μέτρα και απελευθέρωση με καταβολή εγγύησης κατηγορουμένων, εκτός αν κάποιος δικαστικός λειτουργός κρίνει ότι υπάρχει κίνδυνος να διαφύγει ο κατηγορούμενος στο εξωτερικό.

Ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μέσα ενημέρωσης ανέφεραν περιστατικά όπου αλλοδαποί κρατούμενοι είχαν περιορισμένη πρόσβαση σε διερμηνέα διορισμένο από το δικαστήριο ή δεν γνώριζαν ότι δικαιούνται νομική εκπροσώπηση. Ο Δικηγορικός Σύλλογος παρείχε νομική εκπροσώπηση σε άπορους που κατηγορούνταν για κακουργήματα, ενώ ΜΚΟ

και διεθνείς οργανώσεις προσέφεραν περιορισμένη νομική βοήθεια σε κρατούμενους μετανάστες και αιτούντες άσυλο.

Αυθαίρετη σύλληψη: Η κυβέρνηση τοποθέτησε κάποιους ασυνόδευτους ανηλίκους σε «προστατευτική κράτηση» σε τοπικά αστυνομικά τμήματα (δείτε την Ενότητα 1, Συνθήκες στις φυλακές και στα κέντρα κράτησηςs, Φυσικές Συνθήκες).

Προφυλάκιση: Το πρόβλημα της παρατεταμένης προφυλάκισης, λόγω της υποστέλεχωσης και υπερφόρτωσης των δικαστηρίων με υποθέσεις, συνεχίστηκε. Το δικαστήριο επέτρεψε την προφυλάκιση υπό ορισμένες προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου φυγής ή αν το δικαστήριο ανησυχούσε μήπως ο ύποπτος διαπράξει και άλλα εγκλήματα. Η προφυλάκιση χρησιμοποιήθηκε μόνο σε κατηγορίες για κακουργήματα και σε υποθέσεις ανθρωποκτονίας από αμέλεια. Σε περίπτωση αθώωσης με οριστική απόφαση δικαστηρίου, ο παθών μπορεί να απαιτήσει αποζημίωση για το χρόνο που έμεινε προφυλακισμένος. Κάποιοι νομικοί σύμβουλοι επέκριναν την υπερβολική, κατά τη γνώμη τους, χρήση αυτού του μέτρου. Επιπλέον, οι διαδικασίες αποζημίωσης είναι χρονοβόρες και τα ποσά που προσφέρονται είναι σχετικά μικρά -€9-€10- ($10,35-$11,50) για κάθε ημέρα φυλάκισης. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, περίπου το 30% των ατόμων των οποίων οι υποθέσεις εκκρεμούσαν ήταν προφυλακισμένοι τον Ιανουάριο του 2017.

ε. Άρνηση δίκαιης δημόσιας δίκης

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία προβλέπουν την ύπαρξη ανεξάρτητης δικαιοσύνης και η κυβέρνηση, γενικά, σεβάστηκε την ανεξαρτησία και την αμεροληψία της δικαιοσύνης. Ωστόσο, ορισμένοι παρατηρητές ανέφεραν ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, το δικαστικό σώμα υπήρξε αναποτελεσματικό και ενίοτε υπέκυπτε σε επιρροές και διαφθορά. Οι αρχές σεβάστηκαν τις αποφάσεις των δικαστηρίων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΔΙΚΗΣ

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία προβλέπουν το δικαίωμα δίκαιης και δημόσιας δίκης και η ανεξάρτητη δικαιοσύνη, γενικώς, εφάρμοσε αυτό το δικαίωμα στην πράξη. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, οι κατηγορούμενοι απολαμβάνουν το τεκμήριο της αθωότητας και έχουν δικαίωμα να ενημερώνονται άμεσα και λεπτομερώς για τις κατηγορίες που τους βαρύνουν. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι καθυστερήσεις οφείλονταν στις πολλές εκκρεμούσες δίκες και στην υποστελέχωση των δικαστηρίων. Συνήθως, οι δίκες είναι δημόσιες. Οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα να επικοινωνούν και να συμβουλεύονται δικηγόρο της επιλογής τους, εγκαίρως και δεν είναι υποχρεωμένοι να καταθέσουν ή να ομολογήσουν την ενοχή τους. Στους δικηγόρους, ανεξαρτήτως αν έχουν επιλεγεί από τον κατηγορούμενο ή έχουν οριστεί από το κράτος, παρέχεται επαρκής χρόνος και χώρος εντός των φυλακών για να τους συμβουλεύονται οι πελάτες τους και για να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους. Στους άπορους κατηγορούμενους που αντιμετωπίζουν κατηγορίες για κακουργήματα παρέχεται δικηγόρος από το κράτος. Οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα να παρίστανται στη δίκη τους, να

παρουσιάζουν μάρτυρες και αποδεικτικά στοιχεία για την υπεράσπισή τους και να υποβάλουν ερωτήσεις στους μάρτυρες κατηγορίας. Οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα να ασκήσουν έφεση. Κατηγορούμενοι που δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα έχουν δικαίωμα να ζητήσουν διερμηνέα διορισμένο από το δικαστήριο, δωρεάν, αν και κάποιες ΜΚΟ επέκριναν την ποιότητα και την έλλειψη διαθεσιμότητας αυτών των διερμηνέων.

Στις 11 Οκτωβρίου θεσπίστηκε νέος νόμος που περιορίζει τη χρήση της Σαρία (του ισλαμικού νόμου) μόνο σε οικογενειακές και αστικές υποθέσεις στις οποίες όλα τα μέρη συναινούν ενεργά στη χρήση της.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ

Δεν υπήρξαν καταγγελίες για ύπαρξη πολιτικών κρατούμενων.

ΕΚΔΙΚΑΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ

Γενικά, στις αστικές υποθέσεις, η δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη και αμερόληπτη. Η νομοθεσία επιτρέπει στους πολίτες να μηνύσουν το κράτος ζητώντας αποζημίωση για καταπάτηση των δικαιωμάτων τους. Μεμονωμένα άτομα και οργανώσεις μπορούν να ασκήσουν έφεση κατά δυσμενών αποφάσεων σε περιφερειακά όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ).

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Η νομοθεσία αντιμετωπίζει θέματα αποκατάστασης περιουσίας, ενώ ΜΚΟ και ομάδες υποστήριξης δήλωσαν ότι το κράτος σημείωσε πρόοδο σε διεκδικήσεις από την περίοδο του Ολοκαυτώματος, ακόμα και για αλλοδαπούς πολίτες. Πολλές διεκδικήσεις της περιόδου του Ολοκαυτώματος έχουν επιλυθεί, αλλά αρκετά θέματα παραμένουν ακόμη σε εκκρεμότητα. Η Εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης είχε μία εκκρεμή υπόθεση κατά της ρωσικής κυβέρνησης για την παρακράτηση των προπολεμικών αρχείων της κοινότητας. Επιπλέον, το Εβραϊκό Ιστορικό Ινστιτούτο της Βαρσοβίας κατέχει έναν αριθμό θρησκευτικών τεχνουργημάτων τα οποία λέγεται ότι είχαν κλαπεί από την Εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης το 1941 και η κοινότητα ζητά την επιστροφή τους. Επίσης, ο Οργανισμός Περιθάλψεως και Αποκαταστάσεως Ισραηλιτών Ελλάδος (ΟΠΑΙΕ) διεκδικεί περισσότερες από 100 ιδιοκτησίες που κατείχαν προπολεμικά Εβραίοι και πλέον έχουν καταληφθεί από εγκαταστάσεις του κράτους. Ο Άρειος Πάγος εξέδωσε απόφαση υπέρ του ΟΠΑΙΕ για μία από τις ιδιοκτησίες, ενώ η Εβραϊκή κοινότητα πρότεινε τη σύσταση επιτροπής για να συζητηθεί η διάθεση και των υπόλοιπων ιδιοκτησιών.

στ. Αυθαίρετη ή παράνομη παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, του οικογενειακού ή οικιακού ασύλου ή του προσωπικού απορρήτου (αλληλογραφία)

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία απαγορεύουν τέτοιες ενέργειες και δεν υπήρξαν καταγγελίες ότι η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να τηρήσει αυτές τις απαγορεύσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ, ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΥΝ

α. Ελευθερία της έκφρασης που περιλαμβάνει και τον Τύπο

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία προβλέπουν την ελευθερία της έκφρασης που περιλαμβάνει και τον Τύπο και η κυβέρνηση, γενικώς, σεβάστηκε αυτά τα δικαιώματα. Ο ανεξάρτητος Τύπος, το αποτελεσματικό δικαστικό σώμα και το λειτουργικό δημοκρατικό πολιτικό σύστημα συνεργάζονται για να υποστηρίξουν την ελευθερία της έκφρασης που περιλαμβάνει και τον Τύπο.

Ελευθερία της Έκφρασης: Το Σύνταγμα και η νομοθεσία προστατεύουν την ελευθερία της έκφρασης, αλλά επιτρέπουν, ειδικά, περιορισμούς του λόγου που προτρέπουν διακρίσεις, μίσος ή βία εναντίον προσώπων ή ομάδων προσώπων με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, την καταγωγή, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία ή εκφράζουν απόψεις οι οποίες προσβάλλουν άτομα ή ομάδες ατόμων για αυτούς τους λόγους. Στις 11 Μαρτίου, τοπικά μέσα ενημέρωσης ανέφεραν τη δικαστική καταδίκη ενός ιστολόγου (blogger) στη Βέροια, σε φυλάκιση 18 μηνών και πρόστιμο 5.500 ευρώ ($6.325) για προτροπή σε πράξεις μίσους εναντίον Σύριων προσφύγων που διέμεναν σε τοπικό κέντρο υποδοχής. Το 2016, ο blogger είχε προβεί στον ψευδή ισχυρισμό ότι «Παράνομοι μετανάστες έθαψαν μια μικρή εκκλησία μέσα στο κέντρο φιλοξενίας έτσι ώστε να μην προσβάλλονται [που την βλέπουν]».

Ελευθερία του Τύπου και των Μέσων Ενημέρωσης: Τα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης ήταν δραστήρια και εξέφραζαν πολλές και διαφορετικές απόψεις χωρίς περιορισμούς.

Βία και Παρενόχληση: Κάποιοι δημοσιογράφοι δέχθηκαν σωματικές επιθέσεις, παρενόχληση ή εκφοβισμό εξαιτίας άρθρων τους σε τουλάχιστον επτά περιπτώσεις. Διάφορες επιθέσεις υποκινήθηκαν από μέλη ακροδεξιών ομάδων. Σε μερικές περιπτώσεις, η αστυνομία συνέλαβε τους δράστες.

Στις 19 Ιουνίου, μια δεξιά εξτρεμιστική ομάδα επιτέθηκε σε έναν φωτορεπόρτερ στην Αθήνα, σύμφωνα με την Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ). Οι άγνωστοι δράστες έκλεψαν επίσης τον φωτογραφικό εξοπλισμό του. Η ΕΣΗΕΑ ισχυρίστηκε ότι η

αστυνομία ήταν παρούσα στο περιστατικό αλλά δεν επιχείρησε να αποτρέψει την επίθεση ή να συλλάβει τους δράστες.

Την 1η Ιουνίου, ένα δικαστήριο στη Χίο καταδίκασε ένα μέλος της Χρυσής Αυγής σε φυλάκιση έξι μηνών και πρόστιμο 2.000 ευρώ ($2.300) για επίθεση σε δημοσιογράφο τον Σεπτέμβριο του 2017. Η επίθεση έλαβε χώρα ενώ ο δημοσιογράφος κάλυπτε μια πορεία διαμαρτυρίας εναντίων των προσφύγων και μεταναστών στο νησί. Σε διαφορετική υπόθεση, άλλο δικαστήριο καταδίκασε τον ίδιο δράστη σε φυλάκιση 18 μηνών για την υποκίνηση ρατσιστικής βίας εναντίον προσφύγων.

Στις 17 Δεκεμβρίου, μια βομβιστική επίθεση προκάλεσε εκτεταμένες υλικές ζημιές, χωρίς τραυματισμούς, στον ιδιωτικό τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ στην Αθήνα. Ο Πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας καταδίκασε αμέσως την βομβιστική επίθεση, αποκαλώντας την «επίθεση από θρασύδειλες και σκοτεινές δυνάμεις κατά της ίδιας της δημοκρατίας». Ωστόσο, ο Πρόεδρος του Ομίλου Μέσων Ενημέρωσης ΣΚΑΙ, Γιάννης Αλαφούζος, κατηγόρησε την κυβέρνηση για την υποκίνηση της επίθεσης μέσω απειλών και μποϊκοτάζ. Η αστυνομία ξεκίνησε σχετική έρευνα, αλλά δεν είχε προβεί σε συλλήψεις έως τις 18 Δεκεμβρίου.

<u>Λογοκρισία ή Περιορισμός Περιεχομένου</u>: Η κυβέρνηση δεν άσκησε λογοκρισία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η κυβέρνηση διατηρεί ηλεκτρονικό μητρώο με τις τοπικές ιστοσελίδες, τη νομική τους υπόσταση, τον αριθμό των υπαλλήλων τους, λεπτομερείς πληροφορίες για τους μετόχους τους και τη ΔΟΥ στην οποία ανήκουν. Μετά από την καταχώρισή τους, οι ιστοσελίδες αυτές μπορούν να χρηματοδοτούνται μέσω κρατικών διαφημίσεων, να καλύπτουν επίσημα γεγονότα και να επωφελούνται από τα ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα του Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων και Επικοινωνίας (ΕΚΟΜΕ). Όλες οι καταχωρημένες ιστοσελίδες υποχρεώθηκαν να προβάλλουν την πιστοποίησή τους στην αρχική σελίδα τους στο διαδίκτυο. Αν και η καταχώριση ήταν ελεύθερη και όχι υποχρεωτική, οι εταιρείες ΜΜΕ που θα απέφευγαν να το κάνουν μπορούσαν να αποκλειστούν από τα οφέλη της πιστοποίησης.

<u>Νομοθεσία για Συκοφαντική Δυσφήμιση</u>: Η νομοθεσία προβλέπει ποινικές κυρώσεις για τη δυσφήμιση. Στις 26 Φεβρουαρίου, η αστυνομία συνέλαβε και κράτησε για μικρό χρονικό διάστημα τον δημοσιογράφο και εκδότη Κώστα Βαξεβάνη ύστερα από μήνυση που κατέθεσε ο πρώην πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς ο οποίος κατηγόρησε τον Βαξεβάνη για δυσφήμηση. Μία εβδομάδα νωρίτερα, ο δημοσιογράφος είχε κατηγορήσει τον Σαμαρά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ότι είχε πει ψέματα για την εμπλοκή του στο σκάνδαλο σχετικά με τις κατηγορίες για δωροδοκίες από την ελβετική φαρμακευτική εταιρεία Novartis σε ιατρούς και πολιτικούς.

Στις 22 Σεπτεμβρίου, η αστυνομία προέβη στην κράτηση τριών δημοσιογράφων αφότου ο Υπουργός Άμυνας Πάνος Καμμένος τούς κατηγόρησε για δυσφήμηση. Οι δημοσιογράφοι είχαν δημοσιεύει άρθρο που κατηγορούσε τον Καμμένο για μεγάλης κλίμακας κακοδιαχείριση κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μετανάστευση. Την επόμενη μέρα, ο εισαγγελέας διέταξε προκαταρκτική έρευνα για το συμβάν, καθώς και την άμεση απελευθέρωση των τριών

δημοσιογράφων. Έως τις 30 Νοεμβρίου, δεν είχαν προκύψει περαιτέρω πληροφορίες για την υπόθεση.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Η κυβέρνηση δεν επέβαλε κανέναν περιορισμό, δεν διέκοψε την πρόσβαση στο Διαδίκτυο ούτε λογόκρινε περιεχόμενο στο Διαδίκτυο και δεν υπήρξαν αξιόπιστες καταγγελίες ότι παρακολουθούσε ιδιωτικές ηλεκτρονικές επικοινωνίες των πολιτών χωρίς ανάλογη νομική δικαιοδοσία.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Η κυβέρνηση δεν επέβαλε περιορισμούς στην ακαδημαϊκή ελευθερία ή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Τον Φεβρουάριο, δύο Ορθόδοξοι Μητροπολίτες κατέθεσαν ξεχωριστές αγωγές που ζητούσαν την απαγόρευση της θεατρικής παράστασης «Jesus Christ Superstar» λόγω βλασφημίας. Ο θίασος συνέχισε τις παραστάσεις παρά τις καθημερινές και ενίοτε βίαιες διαδηλώσεις έξω από το θέατρο από άτομα που αντιτίθονταν στην παραγωγή. Οι ηθοποιοί και το προσωπικό του θεάτρου επέκριναν τις αρχές για την ανεπαρκή προστασία της ζωής και της περιουσίας τους, αναφέροντας ότι οι διαδηλωτές απείλησαν «να κάψουν το θέατρο», επιτέθηκαν σε μέλη του θιάσου και του κοινού, πέταξαν μπογιές σε αυτοκίνητα του προσωπικού του θεάτρου και του θιάσου, ενώ δεν πραγματοποιήθηκαν συλλήψεις.

β. Ελευθερίες του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και συνεταιρίζεσθαι

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία προβλέπουν τις ελευθερίες του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και του συνεταιρίζεσθαι και η κυβέρνηση, γενικώς, σεβάστηκε αυτά τα δικαιώματα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Αν και το Σύνταγμα και η νομοθεσία προβλέπουν την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, η κυβέρνηση εξακολούθησε να θέτει νομικούς περιορισμούς στους τίτλους ενώσεων πολιτών που αυτοπροσδιορίζονται ως «Μακεδόνες» ή ενώσεων που περιέχουν τον όρο «Τουρκικός» ως ενδεικτικό στοιχείο συλλογικής εθνοτικής ταυτότητας (δείτε Ενότητα 6). Παρά την έλλειψη νόμιμης αναγνώρισης, τέτοιες ενώσεις συνέχισαν τη λειτουργία τους.

Στις 12 Ιουλίου, το Εφετείο Θράκης απέρριψε αίτημα της ανεπίσημης «Τουρκικής Ένωσης Ξάνθης» για την αποκατάσταση του νομικού καθεστώτος της. Η Ένωση υπέβαλε το σχετικό αίτημα μετά από την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σύμφωνα με την οποία η θέσεις των ελληνικών δικαστηρίων παραβίασαν το προστατευόμενο, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, δικαίωμα της Ένωσης. Το αίτημα επίσης ακολούθησε νόμου του 2017 που επιτρέπει την επανεξέταση σχετικών προηγούμενων αιτημάτων που είχαν απορριφθεί.

γ. Θρησκευτική ελευθερία

Δείτε την Έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ για τις *Θρησκευτικές Ελευθερίες Διεθνώς (International Religious Freedom Report)*, στη διεύθυνση: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

δ. Ελευθερία κίνησης

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία προβλέπουν την ελεύθερη μετακίνηση εντός της χώρας, ταξίδια στο εξωτερικό, μετανάστευση και επαναπατρισμό για όλους τους πολίτες και η κυβέρνηση, γενικώς, σεβάστηκε αυτά τα δικαιώματα. Η κυβέρνηση συνεργάστηκε με την UNHCR, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (International Organization for Migration, IOM) και άλλες ανθρωπιστικές οργανώσεις για να προσφέρει προστασία και βοήθεια σε πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και άτομα που χρειάζονται αρωγή.

Κακοποίηση Μεταναστών, Προσφύγων και Ανιθαγενών: Σύμφωνα με ένα ευρύ φάσμα αξιόπιστων πηγών, στις οποίες περιλαμβάνονται και διεθνείς οργανισμοί και ΜΚΟ, οι αρχές δεν παρείχαν πάντα επαρκή ασφάλεια ή σωματική προστασία σε μετανάστες και αιτούντες άσυλο, ιδιαίτερα δε σε όσους βρίσκονταν σε ΚΥΤ. Το ΔΚΠΡΒ κατέγραψε 34 περιστατικά ρατσιστικά υποκινούμενης λεκτικής και σωματικής βίας εναντίον προσφύγων και μεταναστών το 2017 (δείτε επίσης την Ενότητα 6, Εθνικές/Φυλετικές/Εθνοτικές Μειονότητες).

Σε ορισμένα κέντρα δεν ήταν πάντα εφικτός ο διαχωρισμός των ευπαθών ομάδων. Αξιόπιστοι παρατηρητές ανέφεραν διάφορα βίαια επεισόδια στα οποία συμμετείχαν αιτούντες άσυλο, όπως καυγάδες με γροθιές, μαχαιρώματα και άσκηση έμφυλης βίας. Η Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης εκτίμησε ότι περισσότερα από 70 άτομα έπεσαν θύμα σεξουαλικής βίας στο ΚΥΤ της Μόριας από τον Μάρτιο έως τον Οκτώβριο. Επίσης, καταγράφηκαν διάφορα περιστατικά έμφυλης βίας, περιλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας, της σεξουαλικής παρενόχλησης και του βιασμού σε οργανωμένες εγκαταστάσεις στην ηπειρωτική χώρα. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ανέφεραν ότι δύο θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στο ΚΥΤ της Μόριας ήταν κάτω των πέντε ετών.

Στις 28 Απριλίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι η αστυνομία συνέλαβε έναν πρόσφυγα που διέμενε σε κέντρο υποδοχής στις Σέρρες, όταν η δεκαπεντάχρονη κόρη του τον κατηγόρησε για επανειλημμένους βιασμούς.

Στις 9 Νοεμβρίου, οι αρχές συνέλαβαν έναν άνδρα πρόσφυγα στον καταυλισμό της Αγίας Ελένης, στη Β. Ελλάδα, με την κατηγορία της σεξουαλικής κακοποίησης ενός τρίχρονου αγοριού μέσα στον καταυλισμό.

Οι γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστες που έπεσαν θύματα έμφυλης βίας είχαν από το νόμο τη δυνατότητα να τους παρασχεθεί προσωρινό κατάλυμα σε κατοικίες που λειτουργούν υπό την επίβλεψη του Δημοσίου, καθώς και για την παροχή νομικής και ψυχολογικής υποστήριξης,

αλλά λίγες μόνο κατήγγειλαν την κακοποίηση. Ορισμένοι εκπρόσωποι ΜΚΟ δήλωσαν ότι ακόμα και μετά την καταγγελία βιασμών στις αρχές, ορισμένα θύματα συνέχισαν να διαμένουν στον ίδιο κέντρο με τους δράστες.

Οι ΜΚΟ επεσήμαναν την ανεπαρκή ψυχολογική φροντίδα προσφύγων και αιτούντων άσυλο, ιδιαίτερα στα έξι ΚΥΤ. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ανάφεραν ότι 25% των παιδιών τα οποία παρακολουθούσαν στο ΚΥΤ της Μόριας στη Λέσβο, από τον Φεβρουάριο έως τον Ιούνιο, είχαν προβεί σε πράξεις αυτοτραυματισμού, απόπειρα αυτοκτονίας ή είχαν σκεφτεί το ενδεχόμενο απόπειρας αυτοκτονίας.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Στη διάρκεια του έτους, η ροή προς τη Ελλάδα των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο από την Αφρική, την Ασία και τη Μέση Ανατολή συνεχίστηκε. Τα στοιχεία της UNHCR έδειχναν ότι, στις 31 Οκτωβρίου, 67.100 μετανάστες και αιτούντες άσυλο ζούσαν σε όλη τη χώρα.

Επαναπροώθηση: Η κυβέρνηση προσέφερε περιορισμένη προστασία από τον κίνδυνο απέλασης ή επιστροφής προσφύγων σε χώρες όπου κινδύνευε η ζωή ή η ελευθερία τους λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας ή της συμμετοχής τους σε κάποια κοινωνική ή πολιτική ομάδα. Τον Φεβρουάριο, η ΜΚΟ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) δημοσίευσε μια συλλογή από μαρτυρίες μεταναστών και προσφύγων που ισχυρίζονταν ότι είχαν υποχρεωθεί να επιστρέψουν στην Τουρκία παρά την επιθυμία τους να ζητήσουν άσυλο. Στις 25 Φεβρουαρίου, ένας δικηγόρος του ΕΣΠ και συντονιστής της νομικής ομάδας του ΕΣΠ, ο οποίος προηγουμένως είχε υπηρετήσει ως γενικός γραμματέας μετανάστευσης, υποστήριξε σε ένα άρθρο τοπικής εφημερίδας ότι οι ισχυρισμοί περί επαναπροώθησης δεν είχαν διερευνηθεί επαρκώς παρά τις εκκλήσεις της UNHCR, του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης και άλλων οργανισμών. Στις 3 Μαΐου, το ΕΣΠ κατηγόρησε την κυβέρνηση «για συστηματικές τακτικές παράτυπων αναγκαστικών επιστροφών στο Νομό Έβρου, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου». Κυβερνητικοί αξιωματούχοι διέψευσαν ότι έλαβαν χώρα παράνομες επιστροφές ατόμων με επίσημη έγκριση.

Χορήγηση Ασύλου: Η νομοθεσία ς προβλέπει τη χορήγηση καθεστώτος αιτούντος άσυλο ή πρόσφυγα και η κυβέρνηση έχει καθιερώσει σύστημα παροχής νομικής προστασίας στους πρόσφυγες μέσω μίας αυτόνομης υπηρεσίας ασύλου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής. Η νομοθεσία επιβάλλει για τα άτομα που υποβάλλουν αίτηση ασύλου να έχουν πρόσβαση σε πιστοποιημένους διερμηνείς και, σε περίπτωση αρνητικής απόφασης, ο αιτών μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης και να παραμείνει στην χώρα για όσο διάστημα εξετάζεται η προσφυγή του.

Οι αρχές συνεργάστηκαν με ΜΚΟ, διεθνείς οργανώσεις και με το Ευρωπαϊκό Γραφείο Υποστήριξης Ασύλου για την ενημέρωση μεταναστών χωρίς έγγραφα εν αναμονή καταγραφής στο σύστημα ασύλου, αλλά και κρατουμένων υπηκόων χωρών εκτός της ΕΕ, για τα δικαιώματά τους, τη διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου και για τα προγράμματα εκούσιας επιστροφής στη χώρα τους με τη βοήθεια του ΔΟΜ. Επίσης, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους

Πρόσφυγες παρείχε βοήθεια στην κυβέρνηση με ενημερωτικές συναντήσεις και διανομή εντύπων σε πολλές γλώσσες και άλλων πακέτων πληροφόρησης για το άσυλο και για τη διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου.

Στις 18 Ιουλίου, τα μέσα ενημέρωσης δημοσιοποίησαν την υπόθεση ενός υπηκόου Γουινέας που απελάθηκε πριν να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει έφεση κατά της αρχικής απόφασης άρνησης ασύλου. Οι δικηγόροι του ισχυρίστηκαν ότι παρότι είχαν κοινοποιήσει την πρόθεση κατάθεσης προσφυγής , οι αρχές απέλασαν τον αιτούντα χωρίς προειδοποίηση. Η κυβέρνηση δεν προέβη σε δημόσια δήλωση για το θέμα.

Ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ΜΚΟ που συνεργάζονται με αιτούντες άσυλο, ανέφεραν ότι οι αποφάσεις επί των προσφυγών καθυστερούσαν πολύ λόγω χρονοβόρων διαδικασιών, κενών στην πληρωμή πιστοποιημένων διερμηνέων, παλαιότερων συσσωρευμένων προσφυγών σε εκκρεμότητα και περιορισμένου αριθμού επιτροπών προσφυγών. Στις 22 Μαΐου, η βουλή ψήφισε νέο νόμο για την επιτάχυνση της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου, μειώνοντας τα κενά στις πληρωμές των διερμηνέων και θεσπίζοντας πρόσθετα και πιο ευέλικτα μέσα επικοινωνίας μεταξύ των αιτούντων και των αρχών. Παρά τις αλλαγές στη νομοθεσία, τα διαρθρωτικά προβλήματα στη διαδικασία ασύλου παρέμειναν.

Αιτούντες άσυλο, προερχόμενοι από χώρες εκτός της Συρίας, εξέφρασαν δυσαρέσκεια γιατί οι αιτήσεις ασύλου τους καθυστερούσαν λόγω προτεραιοποίησης των αιτήσεων των Σύριων. Επίσης, πολλοί αιτούντες άσυλο εξέφρασαν δυσαρέσκεια για τη δυσκολία προγραμματισμού ραντεβού και διασύνδεσης με την Υπηρεσία Ασύλου μέσω Skype. ΜΚΟ, διεθνείς οργανώσεις και ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων επαναδιατύπωσαν την ανησυχία τους για τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης επαρκούς προσωπικού και υποδομών, δυσκολιών στην καταγραφή των αιτημάτων, ερωτημάτων ως προς την επίσπευση και την επιμελή εξέταση των αρχικών αιτήσεων και των προσφυγών, ανεπαρκών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, ενσωμάτωσης, συμβουλευτικής και νομικής υποστήριξης και διερμηνείας, διακρίσεων, και ακατάλληλων συνθηκών κράτησης και συνωστισμού στα ΚΥΤ.

<u>Ασφαλής Χώρα Προέλευσης/Διέλευσης</u>: Η χώρα εμπίπτει στην εφαρμογή του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ, σύμφωνα με τον οποίο οι αρχές μπορούν να επιστρέψουν αιτούντες άσυλο στην αρχική χώρα εισόδου τους στην ΕΕ για να εκδοθεί απόφαση όσον αφορά την αίτησή τους για άσυλο.

Σύμφωνα με τη συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας του 2016, κάθε μετανάστης χωρίς έγγραφα ο οποίος περνά από την Τουρκία στα ελληνικά νησιά τίθεται υπό περιορισμό σε κάποιο ΚΥΤ για χρονικό διάστημα έως 25 ημερών. Σε αυτό το διάστημα, έχει τη δυνατότητα να υποβάλει αίτηση ασύλου στην Ελλάδα. Όσοι επέλεξαν να μην υποβάλουν αίτηση ασύλου ή εκείνοι των οποίων οι αιτήσεις κρίθηκαν αβάσιμες ή μη αποδεκτές, θα επέστρεφαν στην Τουρκία σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας.

<u>Ελευθερία Κίνησης</u>: Οι μετανάστες χωρίς έγγραφα που έφθαναν στα ελληνικά νησιά υποβάλλονταν σε ειδική υποδοχή στα σύνορα και σε διαδικασίες καταχώρισης και δεν τους

επιτρεπόταν να αφήσουν τα κέντρα φιλοξενίας για έως 25 ημέρες. Μετά την πάροδο αυτής της περιόδου, γενικά, επιτρεπόταν η είσοδος και η έξοδος στους μετανάστες χωρίς έγγραφα που έμεναν σε αυτές τις εγκαταστάσεις, αλλά τους απαγορευόταν να ταξιδέψουν στην ηπειρωτική Ελλάδα, εκτός αν υπέβαλλαν αίτηση ασύλου η οποία θα γινόταν δεκτή από τις υπηρεσίες ασύλου ή θεωρούνταν «ευπαθείς». Μετά την υποβολή των αιτήσεων ασύλου, εφόσον κρίνονταν αποδεκτές και άρχιζε η επεξεργασία τους, οι μετανάστες μπορούσαν να μετακινηθούν σε κέντρο φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα, εφόσον υπήρχε διαθέσιμος χώρος. Δεν εφαρμόζονταν περιορισμοί εισόδου και εξόδου από τα κέντρα φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα.

Στις 24 Απριλίου, 21 εγχώριες και διεθνείς ΜΚΟ εξέδωσαν δήλωση καταδικάζοντας την κυβερνητική πρακτική περιορισμού μεταναστών και αιτούντων άσυλο σε ορισμένα νησιά «hotspot» (κομβικά σημεία υποδοχής) για τις αρχικές διαδικασίες.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ετίθεντο υπό «προστατευτική κράτηση» λόγω έλλειψης χώρου στα εξειδικευμένα καταλύματα (δείτε την Ενότητα 1, Συνθήκες στις φυλακές και στα κέντρα κράτησης, Φυσικές Συνθήκες).

Απασχόληση: Αναγνωρισμένοι πρόσφυγες και κάτοχοι πιστοποιητικών αίτησης ασύλου είχαν δικαίωμα να εργαστούν, μολονότι δεν δινόταν ευρεία δημοσιότητα σε αυτό το δικαίωμα ούτε εφαρμοζόταν συστηματικά. Τον Μάρτιο, το διοικητικό συμβούλιο του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) εκχώρισε δικαίωμα καταχώρισης στο επίσημο μητρώο ανέργων σε μετανάστες και πρόσφυγες που διαμένουν σε καταλύματα ή δεν διαθέτουν μόνιμη διεύθυνση, επιτρέποντάς τους να επωφεληθούν από προγράμματα κατάρτισης και κρατικά επιδόματα.

Πρόσβαση σε Βασικές Υπηρεσίες: Στους αιτούντες άσυλο που κατείχαν έγκυρη άδεια παραμονής παρέχονταν, νομίμως, υπηρεσίες όπως κατάλυμα, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση και δικαστικές διαδικασίες. Όμως, οι ελλείψεις προσωπικού και διερμηνέων, καθώς και ο συνωστισμός στα κέντρα μεταναστών περιόριζαν την πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες για κάποια αιτούντες άσυλο. Η νομική βοήθεια ήταν περιορισμένη και, συνήθως, προσφερόταν από ΜΚΟ, διεθνείς οργανώσεις, εθελοντές δικηγόρους και δικηγορικούς συλλόγους.

Ο συνωστισμός σε ΚΥΤ σε νησιά και στο Νομό Έβρου συνεχίστηκε λόγω ανεπάρκειας καταλυμάτων, φροντίδας υγείας, εγκαταστάσεων λουτρού και συνδέσεων με το αποχετευτικό σύστημα, δημιουργώντας ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια και την υγεία. Οι συνθήκες στέγασης σε κέντρα υποδοχής σε άλλα μέρη στην ηπειρωτική χώρα ήταν γενικά καλύτερες. Ο Γενικός Εισηγητής της Επιτροπής για τη Μετανάστευση, τους Πρόσφυγες και τους Εκτοπισθέντες (PACE) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚΣΣΕ) επισκέφθηκε την Αθήνα, την Καβάλα, τη Δράμα και τη Μυτιλήνη στις 10-12 Ιουλίου. Ο Εισηγητής διαπίστωσε ότι, σε αντίθεση με τα αποδεκτά κέντρα παραμονής στην Καβάλα και τη Δράμα, οι συνθήκες στα ΚΥΤ Λέσβου «συνέχισαν να είναι φρικτές» και τα άτομα εκεί υποφέρουν λόγω των «εγκαταστάσεων παραμονής με μεγάλο συνωστισμό».

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που ζούσαν σε καθεστώς «προστατευτικής κράτησης» σε αστυνομικά τμήματα είχαν περιορισμένη ή μηδενική πρόσβαση σε φροντίδα υγείας ή ιατρικές υπηρεσίες (δείτε την Ενότητα 1, Συνθήκες στις φυλακές και στα κέντρα κράτησης, Φυσικές Συνθήκες).

Πολλοί ευάλωτοι αιτούντες άσυλο είχαν δικαίωμα να στεγαστούν σε διαμερίσματα μέσω ενός προγράμματος υπό την UNHCR, σε συνεργασία με ΜΚΟ και δήμους. Οι συνθήκες στα διαμερίσματα ήταν σαφώς καλύτερες από αυτές στα κέντρα υποδοχής.

Το διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό στα κέντρα φιλοξενίας απαρτίζονταν συνήθως από μόνιμους δημοσίους υπαλλήλους, προσωπικό με οκτάμηνες συμβάσεις στο δημόσιο καθώς και συμβασιούχους ΜΚΟ και διεθνών οργανώσεων. Τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν περιπτώσεις όπου το αρμόδιο προσωπικό, ιδίως στα νησιά, ήταν ανεπαρκές αριθμητικώς ή όχι κατάλληλα εκπαιδευμένο.

Όλοι όσοι βρίσκονται στη χώρα δικαιούνται ιατρική περίθαλψη σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς τους. Εθελοντές με ιατρική εκπαίδευση, ιατροί συμβεβλημένοι με ΜΚΟ, το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕΕΛΠΝΟ) και στρατιωτικοί ιατροί παρείχαν βασική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε κέντρα υποδοχής, παραπέμποντας τα έκτακτα περιστατικά και τις δυσκολότερες περιπτώσεις σε τοπικά νοσοκομεία, τα οποία συχνά αντιμετώπιζαν συνθήκες συνωστισμού και υποστελέχωσης. Άτομα πάσχοντα από χρόνιες ασθένειες συνέχισαν να αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσληψης κατάλληλης αγωγής. Σύμφωνα με την έκθεση της 27ης Ιουλίου της οργάνωσης HRW, οι έγκυες στις εγκαταστάσεις υποδοχής και κράτησης στον Έβρο δεν είχαν πρόσβαση σε κατάλληλη ιατρική και προγεννητική φροντίδα.

Εγχώριες και διεθνείς ΜΚΟ συνέχισαν να επικρίνουν τις αρχές για την αδυναμία εντοπισμού αιτούντων άσυλο χωρίς ευδιάκριτη ευαλωτότητα , όπως τα θύματα βασανιστηρίων. Στην ετήσια έκθεση του 2018, η HRW επεσήμανε ότι η αδυναμία των αρχών να εντοπίσουν επαρκώς ευάλωτους αιτούντες άσυλο για μεταφορά στην ηπειρωτική χώρα είχε «εμποδίσει την πρόσβασή τους σε κατάλληλη φροντίδα και υπηρεσίες». Η HRW υποστήριξε ότι οι επίσημες πολιτικές, οι συνθήκες διαβίωσης και η αβεβαιότητα λόγω της αργής διαδικασίας λήψης αποφάσεων επί των αιτημάτων ασύλου συνέβαλε στην επιδείνωση της ψυχικής υγείας ορισμένων αιτούντων άσυλο και άλλων μεταναστών στα νησιά.

<u>Μόνιμες Λύσεις</u>: Οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες μπορούν να υποβάλουν αίτηση πολιτογράφησης μετά από τριετή παραμονή στη χώρα με το καθεστώς αυτό.. Η κυβέρνηση συνέχισε να διεκπεραιώνει αιτήσεις επανένωσης οικογενειών αιτούντων άσυλο με συγγενείς σε άλλες χώρες. Ο ΔΟΜ προσέφερε σε αιτούντες άσυλο των οποίων η αίτηση είχε απορριφθεί τη δυνατότητα εθελούσιας επιστροφής στη χώρα τους, όπως επίσης και σε όσους παραιτούνταν των αιτημάτων τους για άσυλο.

<u>Προσωρινή Προστασία</u>: Έως και τις 30 Ιουνίου, η κυβέρνηση είχε παράσχει προσωρινή προστασία σε περίπου 1.102 άτομα που δεν μπορούσαν να χαρακτηριστούν πρόσφυγες.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Το Σύνταγμα και η νομοθεσία παρέχουν στους πολίτες τη δυνατότητα να επιλέγουν την κυβέρνησή τους με ελεύθερες και δίκαιες εκλογές που διεξάγονται περιοδικά με καθολική, ισότιμη και μυστική ψηφοφορία.

Εκλογές και πολιτική συμμετοχή

Πρόσφατες εκλογές: Το 2015, διεξήχθησαν βουλευτικές εκλογές στη χώρα οι οποίες, σύμφωνα με τους παρατηρητές, ήταν ελεύθερες και δίκαιες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εκλογών, ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας συγκρότησε κυβερνητικό συνασπισμό αποτελούμενο από τα κόμματα ΣΥΡΙΖΑ (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς) και ΑΝΕΛ (Ανεξάρτητοι Έλληνες).

Συμμετοχή Γυναικών και Μειονοτήτων: Κανένας νόμος δεν εμποδίζει τις γυναίκες ή μέλη μειονοτήτων να συμμετάσχουν στην πολιτική διαδικασία και συμμετείχαν. Στις 19 Ιουλίου, η βουλή ψήφισε νόμο που αυξάνει το ελάχιστο απαιτούμενο ποσοστό ανδρών και γυναικών από κάθε κόμμα που συμμετέχουν ως υποψήφιοι στις τοπικές και περιφερειακές εκλογές από 30% σε 40%.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ

Η νομοθεσία προβλέπει ποινικές κυρώσεις για περιπτώσεις διαφθοράς αξιωματούχων, αλλά η κυβέρνηση δεν εφάρμοσε πάντα αποτελεσματικά το νόμο. Υπήρξαν περιπτώσεις κρατικών αξιωματούχων οι οποίοι ενεπλάκησαν σε υποθέσεις διαφθοράς παραμένοντας ατιμώρητοι. Παρότι ορισμένοι παρατηρητές εξέφρασαν την ανησυχία τους για τα παρατηρούμενα υψηλά επίπεδα διαφθοράς στο Δημόσιο, η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας ανέφερε μείωση 8,5% στον αριθμό των καταγγελιών περί διαφθοράς που υποβλήθηκαν το 2017 σε σύγκριση με το 2016. Τόσο οι μόνιμες, επιφορτισμένες με την καταπολέμηση της διαφθοράς κρατικές μονάδες, όσο και οι έκτακτες, είχαν ελλείψεις προσωπικού και δεν διέθεταν επαρκή χρηματοδότηση.

Διαφθορά: Οι αναφορές για διαφθορά στο Δημόσιο συνεχίστηκαν. Στις 3 Μαΐου, εφετείο καταδίκασε σε ποινή φυλάκισης και πρόστιμο 17 κατηγορουμένους, μεταξύ των οποίων πρώην αξιωματούχους του Υπουργείου Άμυνας για δωροδοκίες με σκοπό την αγορά ηλεκτρονικού συστήματος προσομοίωσης για τον στρατό. Το δικαστήριο τούς καταδίκασε σε ποινής φυλάκισης 10-16 ετών και συνολικό πρόστιμο 48.5 εκ. ευρώ ($55,8 εκ.).

Στις 11 Μαΐου, εφετείο επικύρωσε την καταδίκη ενός πρώην υπουργού μεταφορών για δωροδοκία από επιχείρηση του εξωτερικού, αλλά του επέτρεψε την καταβολή προστίμου αντί για την έκτιση ποινής φυλάκισης.

Στις 4 Οκτωβρίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ανακοίνωσε ότι η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) διερευνούσε αναφορές για κακοδιαχείριση χρηματοδότησης της ΕΕ ύψους 52 εκ. ευρώ ($59,8 εκ.) από το ελληνικό Υπουργείο Άμυνας που είχε χορηγηθεί για υπηρεσίες εστίασης σε κέντρα προσφύγων. Στις 8 Οκτωβρίου, η Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Ξένη Δημητρίου διέταξε επιτόπια έρευνα με αφορμή καταγγελίες για κακοδιαχείριση κονδυλίων της ΕΕ από την κυβέρνηση.

Στις 24 Οκτωβρίου, τα μέσα ενημέρωσης αναφέρθηκαν στην ομόφωνη απόφαση εισαγγελέα και ανακριτή για την προσωρινή κράτηση του πρώην Υπουργού Άμυνας Γιάννου Παπαντωνίου και της συζύγου του, με την κατηγορία ότι δωροδοκήθηκαν συνολικά με περισσότερα από 2,8 εκ. ελβετικά φράγκα για τη σύναψη αμυντικών συμβάσεων το 2003.

Η κυβέρνηση ενέτεινε τις προσπάθειές της για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αυξάνοντας τους ελέγχους και τις διασταυρώσεις μεταξύ διαφόρων αρχών, όμως τα μέσα ενημέρωσης ισχυρίστηκαν ότι υπήρξαν περιπτώσεις εφοριακών που συνέδραμαν έναντι αμοιβής στη φοροδιαφυγή φυσικών προσώπων και εταιρειών.

Δημοσιοποίηση Οικονομικών Στοιχείων: Η νομοθεσία προβλέπει τη δημοσιοποίηση των εισοδημάτων και των περιουσιακών στοιχείων για διορισμένους και εκλεγμένους αξιωματούχους, καθώς και για υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, όπως δημοσιογράφοι και πρόεδροι ΜΚΟ χρηματοδοτούμενων από το κράτος. Αρμόδιες για την παρακολούθηση και επαλήθευση των δηλώσεων αυτών είναι διάφορες υπηρεσίες, όπως ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Αστυνομίας, η Εισαγγελία Εφετών Πειραιώς και μία ανεξάρτητη μόνιμη επιτροπή της Βουλής. Οι δηλώσεις δημοσιοποιούνται, αν και με καθυστέρηση, και η νομοθεσία προβλέπει διοικητικές και ποινικές κυρώσεις για τους παραβάτες. Οι ποινές κυμαίνονται από δύο έως δέκα χρόνια κάθειρξη και οι χρηματικές ποινές από €10.000 έως €1.000.000 ($11.500 μέχρι $1,5 εκατομμύρια).

Η Ομάδα Χωρών κατά της Διαφθοράς (GRECO) του Συμβουλίου της Ευρώπης ανέφερε «επαίνους, ανάμεικτους με κριτική, για τις προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς από την Ελλάδα τόσο στον νομοθετικό όσο και στον δικαστικό κλάδο της κυβέρνησης». Η GRECO επικρότησε την κυβέρνηση για την προσπάθειά της να επιτύχει μεγαλύτερη διαφάνεια, μέσω της διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής υποβολής δηλώσεων εισοδήματος, περιουσιακών στοιχείων και τόκων από βουλευτές. Η GRECO επεσήμανε ότι η κυβέρνηση δεν συμμορφώθηκε με τη σύσταση για μεγαλύτερη διαφάνεια στον τομέα χρηματοδότησης πολιτικών κομμάτων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΕΡΕΥΝΕΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΙΘΑΝΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Σε γενικές γραμμές, οι, εγχώριες και διεθνείς οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων λειτούργησαν χωρίς περιορισμούς από την πλευρά της κυβέρνησης. Ήταν σε θέση να ερευνήσουν και να δημοσιοποιήσουν τα ευρήματά τους για υποθέσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με εξαίρεση τους περιορισμούς της πρόσβασης σε εγκαταστάσεις υποδοχής και κράτησης μεταναστών στα νησιά και – σε ορισμένες περιπτώσεις – σε κέντρα φιλοξενίας της ηπειρωτικής χώρας. Οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι συχνά ήταν συνεργάσιμοι και δεκτικοί στις απόψεις τους.

Κυβερνητικοί Οργανισμοί για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα: Ο Συνήγορος του Πολίτη, μία κρατική υπηρεσία η οποία θεωρείται ανεξάρτητη και αποτελεσματική, διερεύνησε καταγγελίες καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων από ιδιώτες. Διαθέτει πέντε Βοηθούς Συνηγόρους, αρμόδιους αντιστοίχως για τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα δικαιώματα του παιδιού, τις σχέσεις πολίτη-κράτους, την υγεία και την κοινωνική πρόνοια, και τα προβλήματα που αφορούν στην ποιότητα ζωής. Η υπηρεσία έλαβε επαρκείς πόρους για την εκτέλεση των καθηκόντων της. Στην ετήσια έκθεσή του για το 2017, το γραφείο του Συνηγόρου του Πολίτη ανέφερε ότι ο αριθμός των καταγγελιών που δέχθηκε αυξήθηκε κατά 30% (συνολικά 15.348 καταγγελίες). Το γραφείο ανέφερε ότι το 76% των εν λόγω καταγγελιών επιλύθηκαν ικανοποιητικά.

Η αυτόνομη, χρηματοδοτούμενη από το κράτος Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) συμβουλεύει την κυβέρνηση σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ΕΕΔΑ θεωρείται ανεξάρτητη, αποτελεσματική και διαθέτει αρκετούς πόρους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΛΟΓΩ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Γυναίκες

Βιασμός και Ενδοοικογενειακή Βία: Ο βιασμός, συμπεριλαμβανομένου και του συζυγικού βιασμού, συνιστά έγκλημα το οποίο τιμωρείται με ποινές φυλάκισης που κυμαίνονται από πέντε έως είκοσι χρόνια. Ο νόμος ισχύει εξίσου για όλα τα θύματα, ανεξαρτήτως του φύλου τους. Η ενδοοικογενειακή βία συνιστά έγκλημα με ποινές φυλάκισης που κυμαίνονται από δύο έως δέκα χρόνια. Σε γενικές γραμμές, οι αρχές επέβαλαν το νόμο αποτελεσματικά. Το Νοέμβριο του 2017, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Ιατροδικαστικής Εταιρείας δήλωσε στα μέσα ενημέρωσης ότι υποβλήθηκαν καταγγελίες για μόλις 200 από τα εκτιμώμενα κατά μέσο όρο 4.500 περιστατικά βιασμών τον χρόνο. Η αστυνομία ανέφερε ότι είχε ταυτοποιήσει τους δράστες στο 73% των περιπτώσεων βιασμού και αποπειρών βιασμού το 2017, το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα πλήρη αρχεία.

Στα θύματα βιασμού προσφέρεται ιατρική, ψυχολογική, κοινωνική και νομική βοήθεια από κρατικές υπηρεσίες και ΜΚΟ.

Στις 4 Απριλίου, η κυβέρνηση ψήφισε νόμο που επικυρώνει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας. Στο πλαίσιο του ίδιου νόμου, η κυβέρνηση κατήργησε τη διάταξη του Ποινικού Κώδικα που επέτρεπε σε άνδρες καταδικασμένους για αποπλάνηση ανηλίκου κάτω των 15 ετών να αποφύγουν τη δίωξη μέσω γάμου με το θύμα.

Στις 28 Νοεμβρίου, το ελληνικό Λιμενικό Σώμα εντόπισε το πτώμα της 21χρονης φοιτήτριας Ελένης Τοπαλούδη στη θάλασσα κοντά στις ακτές της Ρόδου. Αξιωματικοί του Λιμενικού δήλωσαν στα μέσα ενημέρωσης ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία, η Τοπαλούδη είχε υποστεί σωματική και σεξουαλική επίθεση πριν πεθάνει από πνιγμό. Στις 4 Δεκεμβρίου, η αστυνομία συνέλαβε δύο άνδρες με τις κατηγορίες ομαδικού βιασμού και δολοφονίας της Τοπαλούδη. Οι άνδρες εξακολουθούσαν να είναι προφυλακισμένοι στο τέλος της χρονιάς.

Ακρωτηριασμός/Κοπή των Γυναικείων Γεννητικών Οργάνων: Στις 4 Απριλίου, ψηφίστηκε νέος νόμος που προσέθεσε διατάξεις στον Ποινικό Κώδικα, θεσπίζοντας ποινές για άτομα που εξαναγκάζουν ή υποχρεώνουν τις γυναίκες να υφίστανται ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων. Δυνάμει της νέας νομοθεσίας, οι δράστες του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων αντιμετωπίζουν υποχρεωτική ποινή φυλάκισης.

Παρά τους ισχυρισμούς γυναικών μεταναστών και προσφύγων που κατοικούν στη χώρα ότι υποβλήθηκαν σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων πριν την έλευσή τους στην Ελλάδα, δεν υπήρχαν συγκεκριμένες αποδείξεις ότι τέτοιες πρακτικές εφαρμόζονταν στη χώρα.

Σεξουαλική Παρενόχληση: Η νομοθεσία απαγορεύει τη σεξουαλική παρενόχληση και προβλέπει ποινές φυλάκισης οι οποίες κυμαίνονται από 2 μήνες έως 5 χρόνια. Στην έκθεσή του, του 2017, για την ισότητα των φύλων, ο Συνήγορος του Πολίτη επανέλαβε προηγούμενες επισημάνσεις του για τη δυσκολία απόδειξης του ισχυρισμού της σεξουαλικής παρενόχλησης λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων, φόβου του θύματος για τις επιπτώσεις σε περίπτωση καταγγελίας του συμβάντος και το δισταγμό των μαρτύρων να υποστηρίξουν τη μία ή την άλλη πλευρά. Η έκθεση επισημαίνει ότι πολλά κρούσματα σεξουαλικής παρενόχλησης δεν αναφέρονται στον Συνήγορο του Πολίτη. Στις εκθέσεις του προηγουμένων ετών, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε υπογραμμίσει επίσης την απουσία πολιτικής κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης στην πλειονότητα των ιδιωτικών και δημοσίων χώρων εργασίας, τονίζοντας ότι οι εργοδότες συχνά αγνοούσαν τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλει η νομοθεσία όταν υπάλληλοί τους υποβάλλουν καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση.

Εξαναγκασμός για τον Έλεγχο των Γεννήσεων: Δεν υπήρξαν αναφορές για υποχρεωτικές εκτρώσεις ή ακούσιες στειρώσεις.

Διακρίσεις: Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ισότητα των φύλων. Η κυβέρνηση επέβαλε αποτελεσματικά τη νομοθεσία που προωθεί την ισότητα των φύλων και εξασφαλίζει ότι οι

γυναίκες απολαμβάνουν το ίδιο νομικό καθεστώς και ίσα δικαιώματα με τους άντρες, με κάποιες εξαιρέσεις όταν μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης ζητούν τη χρήση της Σαρία με την εξουσιοδοτημένη συναίνεση και των δύο μερών (δείτε και την Ενότητα 6, Εθνικές/Φυλετικές/Εθνοτικές Μειονότητες).

Σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύθηκε στις 8 Μαρτίου από ιδιωτική εταιρεία, το ποσοστό των γυναικών που κατέχουν θέσεις στελεχών στη χώρα αυξήθηκε σε 26% το 2017 από 20% το 2016. Στις 8 Μαρτίου, η Eurostat ανέφερε την αδυναμία της κυβέρνησης να παράσχει στοιχεία για τη διαφορά στις αμοιβές των δύο φύλων. Με βάση τα στοιχεία του 2014, την τελευταία χρονιά κατά την οποία η κυβέρνηση παρείχε σχετικά στατιστικά στοιχεία, οι αμοιβές της γυναίκες στη χώρα ήταν κατά μέσο όρο 12,5% χαμηλότερες από αυτές των ανδρών.

Στις 2 Μαΐου, η Eurostat ανέφερε ότι το 17% των ανδρών και το 26% των γυναικών στη χώρα ήταν άνεργοι τον Ιανουάριο.

Στις 8 Μαρτίου, ο Υπουργός Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ανακοίνωσε πως η κυβέρνηση δεν θα αποκάλυπτε πλέον το φύλο των άνεργων ατόμων τα οποία προτείνονταν για την κάλυψη θέσεων εργασίας, προκειμένου να αποφεύγεται η προκατάληψη με βάση το φύλο στις αποφάσεις πρόσληψης. Η κυβέρνηση αποφάσισε επίσης να επιτρέπει στις γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας που διαμένουν σε ειδικά καταλύματα ή που δεν διαθέτουν μόνιμη κατοικία να εγγράφονται στον κατάλογο ατόμων που δικαιούνται επιδομάτων ανεργίας, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων κατάρτισης και κρατικών επιδομάτων.

Παιδιά

Καταχώριση με τη Γέννηση: Τα παιδιά αποκτούν την ιθαγένεια των γονιών τους μόλις γεννηθούν. Ένας γονιός αρκεί για να δώσει στο παιδί του την ιθαγένεια. Οι γονείς είναι υποχρεωμένοι να δηλώσουν τα νεογέννητα παιδιά τους μέσα σε 10 ημέρες από τη γέννησή τους. Η νομοθεσία επιτρέπει τις καθυστερημένες δηλώσεις, αλλά επιβάλλει χρηματική ποινή.

Κακοποίηση Παιδιών: Η βία κατά των παιδιών, ιδιαίτερα των παιδιών μεταναστών ή προσφύγων, των παιδιών του δρόμου και των παιδιών Ρομά, εξακολούθησε να αποτελεί πρόβλημα. Στις 11 Ιουλίου, η ΜΚΟ «Το Χαμόγελο του Παιδιού» ανέφερε ότι είχε λάβει 497 αναφορές για κακοποίηση 854 παιδιών μέσω της γραμμής βοήθειας «SOS 1056» από την 1η Ιανουαρίου έως τις 30 Ιουνίου. Το 40% αυτών των παιδιών ήταν ηλικίας κάτω των έξι ετών. Η νομοθεσία απαγορεύει τη σωματική τιμωρία και την κακοποίηση παιδιών αλλά, σε γενικές γραμμές, η Πολιτεία δεν εφάρμοσε αποτελεσματικά αυτές τις διατάξεις. Οι νόμοι της κοινωνικής πρόνοιας προβλέπουν προγράμματα πρόληψης και θεραπείας για τα κακοποιημένα και παραμελημένα παιδιά, επιπλέον της φροντίδας από ανάδοχες οικογένειας ή της παραμονής σε ειδικά καταλύματα. Ωστόσο, τα δημόσια ιδρύματα ήταν υποστελεχωμένα και οι ΜΚΟ ανέφεραν ότι δεν υπήρχε αρκετός χώρος συμπεριλαμβανομένων και αυτών για τα ασυνόδευτα ανήλικα τα οποία, σύμφωνα με τη νομοθεσία, δικαιούνται ειδική προστασία και πρέπει να στεγάζονται σε ειδικά καταλύματα.

Στις 15 Μαΐου, η κυβέρνηση ψήφισε νέο νόμο που επιτρέπει την ολοκλήρωση των διαδικασιών υιοθεσίας και φροντίδας από ανάδοχες οικογένειες σε λιγότερο από έναν χρόνο, καθιστώντας αυτές τις επιλογές βιώσιμες για παιδιά που χρειάζονται επειγόντως προστασία.

Στις 13 Ιουλίου, η εγχώρια ΜΚΟ ΕΛΙΖΑ εγκαινίασε ένα πρόγραμμα κατάρτισης 450 αστυνομικών σε θέματα κακοποίησης παιδιών και ορθής καταχώρισης των καταγγελιών που σχετίζονται με κακοποίηση παιδιών.

Υποχρεωτικοί και Πρώιμοι Γάμοι: Η νόμιμη ηλικία γάμου είναι τα 18 έτη, παρότι οι ανήλικοι ηλικίας 16 και 17 ετών μπορούν να παντρευτούν με εισαγγελική άδεια. Δεν υπάρχουν επίσημες στατιστικές, αλλά ΜΚΟ ανέφεραν ότι οι παράνομοι γάμοι ανηλίκων αποτελούν σύνηθες φαινόμενο στις κοινότητες των Ρομά. Τα κορίτσια Ρομά συχνά παντρεύονται σε ηλικία 15 έως 17 ετών (ή και μικρότερα) και τα αγόρια Ρομά από 15 έως 20 ετών. Με βάση τα στοιχεία που παρασχέθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή για την περίοδο 2000-2016, 9.407 ανήλικοι παντρεύτηκαν την εν λόγω περίοδο, εκ των οποίων το 86% αφορούσε κορίτσια με μέσο όρο ηλικίας τα 16 έτη.

Σεξουαλική Εκμετάλλευση παιδιών: Η ελάχιστη ηλικία συναίνεσης είναι τα 15 έτη. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, οι σεξουαλικές επαφές με παιδιά μικρότερα των 15 ετών επισύρουν ποινική δίωξη. Η νομοθεσία απαγορεύει την εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και την παιδική πορνογραφία και επιβάλλει ποινές εάν το έγκλημα διαπραχθεί με τη χρήση της τεχνολογίας, στην Ελλάδα. Γενικά, οι αρχές επέβαλαν τη νομοθεσία.

Εκτοπισμένα Παιδιά: Σύμφωνα με στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), την 1η Νοεμβρίου διέμεναν στην Ελλάδα περίπου 3.558 ασυνόδευτα παιδιά προσφύγων και μεταναστών. Εγχώριες και διεθνείς ΜΚΟ διατείνονταν ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν καταγράφονταν πάντα σωστά. Κάποιες φορές δεν έμεναν σε ασφαλές κατάλυμα, ήταν εκτός καθεστώτος επιτροπείας και ήταν επισφαλή στην εργασιακή και σεξουαλική εκμετάλλευση, συμπεριλαμβανομένου και του σεξ επιβίωσης. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του ΕΚΚΑ, 451 ασυνόδευτοι ανήλικοι ήταν άστεγοι και 275 δεν μπορούσαν να εντοπιστούν.

Στις 17 Ιουλίου, η βουλή ψήφισε νέα νομοθεσία που προβλέπει έναν «επίτροπο» για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο. Η νομοθεσία επέτρεψε την παραμονή μεγαλύτερων ασυνόδευτων ανηλίκων σε μονάδες ημιαυτόνομης διαβίωσης, θέσπισε ειδικό φορέα σε κάθε γραφείο εισαγγελίας για να αναλάβει την προστασία ανηλίκων και την παρακολούθηση της επιτροπείας , δημιούργησε ειδική διεύθυνση για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων σε εθνικό επίπεδο, θέσπισε μητρώο πιστοποιημένων επιτρόπων που πληρούν ορισμένα κριτήρια, θέσπισε μητρώο ασυνόδευτων ανηλίκων και δημιούργησε μητρώο εγκαταστάσεων/καταλυμάτων για ασυνόδευτους ανηλίκους.

Ιδρυματοποιημένα Παιδιά: Εγχώριες και διεθνείς οργανώσεις, καταδίκασαν τη χρήση της προστατευτικής κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων για παρατεταμένες περιόδους, συχνά σε ανθυγιεινές συνθήκες και συνθήκες συνωστισμού, λόγω έλλειψης διαθέσιμων χώρων σε

εξειδικευμένα καταλύματα (δείτε την Ενότητα 1, Συνθήκες στις φυλακές και στα κέντρα κράτησηςs, Φυσικές Συνθήκες).

Διεθνείς Απαγωγές Παιδιών: Η Ελλάδα έχει υπογράψει τη Σύμβαση της Χάγης του 1980 για τα Αστικά Θέματα των Διεθνών Απαγωγών Παιδιών. Δείτε την Ετήσια Έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ για τις *Διεθνείς Γονικές Απαγωγές (Annual Report on International Parental Abduction)*, στη διεύθυνση: https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data.html.

Αντισημιτισμός

Σύμφωνα με εκτιμήσεις εκπροσώπων της, τα μέλη της Εβραϊκής κοινότητας περιελάμβαναν περίπου 5.000 άτομα. Οι εκφράσεις αντισημιτισμού, ιδιαίτερα στον ακραίο Τύπο, σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης και σε κάποια ιστολόγια (blogs) εξακολούθησαν να αποτελούν πρόβλημα. Στη διάρκεια όλου του έτους και σε όλη την επικράτεια, σημειώθηκαν κρούσματα βανδαλισμών μνημείων του Ολοκαυτώματος, ιδιαιτέρως δε στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο (ΚΙΣ) συνέχισε να εκφράζει την ανησυχία του για τα αντισημιτικά σχόλια κάποιων δημοσιογράφων στα κύρια μέσα ενημέρωσης, αλλά και κάποιων θρησκευτικών ηγετών, συμπεριλαμβανομένων Ελληνορθόδοξων κληρικών. Το ΚΙΣ επαναδιατύπωσε την ανησυχία του για τα πολιτικά σκίτσα και τις εικόνες στα κύρια μέσα ενημέρωσης που αναφέρονταν με περιπαικτικό τρόπο σε πολιτικές αντιπαραθέσεις, χρησιμοποιώντας Εβραϊκά ιερά σύμβολα και συγκρίσεις με το Ολοκαύτωμα ή εξισώνοντας τους Εβραίους με τους Ναζί.

Χιλιάδες άτομα συμμετείχαν σε μαζική πορεία που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 21 Ιανουαρίου, διαμαρτυρόμενα για τις διαπραγματεύσεις της Ελλάδας με τη Βόρεια Μακεδονία για το θέμα του ονόματος. Ο Δήμαρχος Θεσσαλονίκης Γιάννης Μπουτάρης απείχε από την πορεία, γεγονός που οδήγησε σε προσβολές εναντίον του και στην ανάρτηση αφισών σε όλη την πόλη που τον αποκαλούσαν «κρυφοεβραίο!».

Στις 22 Ιανουαρίου, η ΜΚΟ Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ) υπέβαλε αγωγή κατά των δημοτικών αρχών, Ορθόδοξων ιερέων και μέσων ενημέρωσης για τη διάδοση του εθίμου του «κάψιμου του Ιούδα» στο πλαίσιο των εορτασμών για το Ορθόδοξο Πάσχα. Το GHM παρέθεσε 69 διαφορετικές πόλεις, ενορίες και καταχωρήσεις σε ΜΜΕ που διοργανώνουν και διαφημίζουν το εν λόγω έθιμο, το οποίο έχει επικριθεί επανειλημμένως από το ΚΙΣ για τη διαιώνιση του Αντισημιτισμού και έχει καταγγελθεί επισήμως από την Ορθόδοξη Εκκλησία. Έως το τέλος του έτους δεν υπήρξαν αναφορές για την έκβαση της καταγγελίας.

Στις 10 Μαρτίου, η αστυνομία συνέλαβε τέσσερα από τα επτά άτομα που κατηγορούνταν ότι ήταν μέλη της ακροδεξιάς ομάδας «Combat 18 Hellas». Η εγκληματική ομάδα κατηγορήθηκε για συμμετοχή στην τοποθέτηση εκρηκτικών μηχανισμών, εμπρηστικές επιθέσεις και βανδαλισμούς εβραϊκών κοιμητηρίων και μνημείων. Έως τα τέλη του έτους δεν είχε ξεκινήσει η διεξαγωγή της δίκης.

Στις 27 Απριλίου, πρωτοδικείο στη Θεσσαλονίκη καταδίκασε τον ανεπίσημο μουφτή της Ξάνθης Αχμέτ Μετέ σε οκτάμηνη φυλάκιση για ρατσιστικά και αντισημιτικά σχόλια. Σε μια ομιλία του το 2014, ο Μετέ δήλωσε ότι «Τα αδέρφια μας υποφέρουν στη Γάζα, λόγω του Ισραήλ. Κατάρα στο Ισραήλ. Τους έκαναν σαπούνι οι Γερμανοί και ο Χίτλερ είχε δίκιο όταν είπε ότι μπορεί να θυμώνετε μαζί μου σήμερα [για τον αφανισμό των Εβραίων], αλλά μια μέρα θα δικαιωθώ για [ό,τι έκανα σε] τους Εβραίους». Στις 6 Μαΐου, παρά την πρόσφατη καταδίκη του, ο Μετέ πραγματοποίησε μια δημόσια ομιλία στην οποία κατηγόρησε τους Εβραίους ως «βρεφοκτόνους», λέγοντας στο κοινό του ότι η θρησκεία απαιτεί από τους Μουσουλμάνους που βλέπουν «μια κακή πράξη [να] την αλλάξουν με τα χέρια τους, αν δεν μπορούν, με τη γλώσσα τους και αν δεν μπορούν ούτε αυτό, με την καρδιά τους».

Στις 4 Μαΐου, άγνωστοι βάνδαλοι κατέστρεψαν εννέα μαρμάρινους λίθους στο εβραϊκό τμήμα ενός ιστορικού αθηναϊκού κοιμητηρίου. Ο Πρόεδρος της Εβραϊκής Κοινότητας, Μίνως Μωυσής, χαρακτήρισε την καταστροφή «το σοβαρότερο κρούσμα [Αντισημιτισμού] στην Αθήνα τα τελευταία 15 χρόνια». Ο Δήμαρχος της Αθήνας, οι Γενικοί Γραμματείς Θρησκευμάτων και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς και όλα τα επίσημα πολιτικά κόμματα καταδίκασαν το κρούσμα βανδαλισμού και συμμετείχαν σε τελετή αλληλεγγύης μαζί με την εβραϊκή κοινότητα που πραγματοποιήθηκε στο κοιμητήριο. Ο Μωυσής δήλωσε στον τύπο ότι η αστυνομία συγκέντρωσε αμέσως στοιχεία και συνέταξε κατηγορητήριο.

Σε συνέντευξη που παραχώρησε στις 8 Ιουνίου, ο Δήμαρχος Άργους-Μυκηνών, Δημήτρης Καμπόσος, επέκρινε τον Μπουτάρη για τις θέσεις του σε ορισμένα εθνικά θέματα. Ο Δήμαρχος Καμπόσος δήλωσε ότι ο Μπουτάρης συγχωρείται για την υποστήριξη που παρέχει στα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ επειδή «τον συμπαθούν οι Εβραίοι» και πρόσθεσε ότι «εμείς, από την άλλη πλευρά, δεν μπορούμε να πούμε αυτά που θέλουμε γιατί δεν φορέσαμε ποτέ κιπά». Ο Καμπόσος διεγράφη από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας και ο εκπρόσωπός της δήλωσε ότι η παράταξη «δεν θα ανεχθεί καμία ομιλία που καλλιεργεί τη μισαλλοδοξία και τον διχασμό από κανένα κομματικό στέλεχος».

Στις 11 Ιουλίου, άγνωστοι δράστες βεβήλωσαν και έριξαν μπογιές σε ένα μνημείο που σηματοδοτεί το πρώην εβραϊκό κοιμητήριο, στον χώρο της πανεπιστημιούπολης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Οι πανεπιστημιακές αρχές, κυβερνητικά στελέχη και μέλη της αντιπολίτευσης καταδίκασαν το περιστατικό. Σημειώθηκαν τουλάχιστον άλλα πέντε παρόμοια κρούσματα βανδαλισμού με στόχο εβραϊκά μνημεία.

Εμπορία και διακίνηση ανθρώπων

Δείτε την *Έκθεση για την Εμπορία και Διακίνηση Ανθρώπων (Trafficking in Persons Report)* του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, στη διεύθυνση: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Άτομα με αναπηρία

Η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις σε βάρος ατόμων με σωματική αναπηρία, αναπηρία των αισθητηρίων οργάνων, νοητική αναπηρία καθώς και ψυχικά πάσχοντες, στην εργασία, στην εκπαίδευση, στην πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, στην πληροφόρηση, στις επικοινωνίες, στα κτήρια, στις μεταφορές, στο δικαστικό σύστημα και σε άλλες κρατικές υπηρεσίες, όπως η ειδική αγωγή. ΜΚΟ και οργανώσεις για τα δικαιώματα ατόμων με αναπηρία ανέφεραν ότι η Πολιτεία δεν εφάρμοσε πάντα με συνέπεια αυτές τις διατάξεις. Δεν αναφέρθηκαν περιπτώσεις αστυνομικών ή άλλων κυβερνητικών αξιωματούχων που να παρακινούν, διαιωνίζουν ή παραβλέπουν τη βία εναντίον ατόμων με αναπηρία. Τα περισσότερα παιδιά με αναπηρία είχαν την επιλογή να φοιτήσουν σε γενικά ή ειδικά σχολεία, εκτός αν η αναπηρία τους ήταν τόσο σοβαρή που δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν σε μια συνήθη τάξη.

Σύμφωνα με τη Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ), το ποσοστό διαρροής από την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ανερχόταν σε 30%. Μόλις το 59% περίπου των μαθητών με αναπηρία κατάφεραν να ολοκληρώσουν τη μέση εκπαίδευση.

Η πρόσβαση σε δημόσια κτήρια, μέσα μεταφοράς και δημόσιους χώρους για άτομα με αναπηρία, μεταξύ των οποίων και παιδιά με αναπηρία, ήταν κακή. Ο νόμος προβλέπει την υποχρεωτική προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρία ειδικότερα σε όλα τα κτήρια και ειδικές ράμπες στα πεζοδρόμια και στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Επίσης, η νομοθεσία επιτρέπει σε εκπαιδευμένα ζώα να συνοδεύουν τυφλούς σε όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς και στα εστιατόρια, αλλά τυφλοί ακτιβιστές ισχυρίστηκαν ότι, περιστασιακά, αντιμετώπιζαν προβλήματα όσον αφορά στην πρόσβαση στα δημόσια μέσα μεταφοράς, μέρη και υπηρεσίες. Στις 9 Μαΐου, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Παραπληγικών Ατόμων δήλωσε στα μέσα ενημέρωσης ότι εργαζόμενοι του ΟΣΕ τού απαγόρευσαν να ταξιδέψει με τραίνο στο ηλεκτρικό αμαξίδιό του και ότι κατάφερε να ταξιδέψει μόνο όταν απευθύνθηκε στον Υφυπουργό Μεταφορών. Την 1η Μαρτίου, ο νομικός εκπρόσωπος ενός συλλόγου οικογενειών με μέλη άτομα με αυτισμό κατήγγειλε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ότι μετά τη διακοπή λειτουργίας ενός Ιδρύματος κοντά στο λιμάνι του Πειραιά, οι περίπου 30 τρόφιμοι με αυτισμό μεταφέρθηκαν σε άλλη εγκατάσταση, η οποία δεν ήταν ασφαλής και διέθετε ανεπαρκές προσωπικό. Τα μέλη του συλλόγου ανάρτησαν φωτογραφίες των που ήταν δεμένοι. Στις 3 Μαρτίου, ο ίδιος νομικός εκπρόσωπος επίσης δήλωσε στα μέσα ενημέρωσης ότι ένας τρόφιμος απεβίωσε από πνευμονική λοίμωξη που προκλήθηκε από το άγχος που βίωσε μετά την ματακίνηση στο νέο χώρο. Οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι δεσμεύτηκαν δημοσίως να βελτιώσουν τις συνθήκες μετά τον θάνατο του εν λόγω τροφίμου. Στο τέλος του έτους δεν υπήρχαν άλλες σχετικές πληροφορίες διαθέσιμες.

Το 2017, στην έκθεσή του κατά των διακρίσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη ανέφερε ότι βοήθησε ένα τυφλό άτομο να αποκτήσει άδεια στάθμευσης για άτομα με αναπηρία για το όχημά του, το οποίο οδηγούσε η γυναίκα του. Παρότι ο νόμος δεν ορίζει ρητά την παροχή θέσεων στάθμευσης σε τυφλά άτομα, ο Συνήγορος του Πολίτη προέβη σε παρεμβάσεις στις δημοτικές

αρχές για να βοηθήσει ώστε να χορηγήσουν την άδεια στάθμευσης δυνάμει άλλων νομοθετημάτων και να να σχεδιάσουν κανονισμούς για τη διαχείριση παρόμοιων αιτημάτων.

Στις 8 Ιανουαρίου και στις 28 Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση εγκαινίασε νέες ειδικές εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις σε δύο διαφορετικά σημεία στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών: ένα νηπιαγωγείο και δημοτικό ειδικής αγωγής και ένα επαγγελματικό σχολείο ειδικής αγωγής. Τις 11 Μαΐου, ο Υφυπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ανακοίνωσε ότι 23 νέα σχολεία αγωγής είχαν ιδρυθεί σε όλη τη χώρα. Στις 18 Ιουλίου, η βουλή ψήφισε νομοθεσία που επιτρέπει σε υπηκόους τρίτων χωρών με άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους να λαμβάνουν επιδόματα αναπηρίας.

Εθνικές/Φυλετικές/Εθνοτικές Μειονότητες

Αν και το Σύνταγμα και η νομοθεσία απαγορεύουν τις διακρίσεις εναντίον μελών μειονοτήτων, κάποιοι Ρομά και μέλη άλλων μειονοτήτων συνέχισαν να υφίστανται διακρίσεις.

Μολονότι η κυβέρνηση αναγνωρίζει το ατομικό δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού, πολλά άτομα τα οποία αυτοπροσδιορίζονταν ως μέλη μειονότητας συνάντησαν δυσκολίες ως προς την ελεύθερη έκφραση της ταυτότητάς τους και τη διατήρηση της κουλτούρας τους. Ορισμένοι πολίτες αυτοπροσδιορίζονται ως Τούρκοι, Πομάκοι, Βλάχοι, Ρομά, Αρβανίτες ή Μακεδόνες και κάποια μέλη των ομάδων αυτών επιζητούσαν, ανεπιτυχώς, να αναγνωριστούν επίσημα ως εθνοτικές ή γλωσσικές μειονότητες. Κατά κανόνα τα δικαστήρια απορρίπτουν αιτήσεις καταχώρισης που υποβάλλουν οργανώσεις της Θράκης με τίτλους οι οποίοι περιλαμβάνουν τους όρους Τούρκος και Τουρκικός όταν βασίζονται σε εθνοτική καταγωγή, μολονότι οποιοσδήποτε πολίτης, ως άτομο, μπορεί να αυτοαποκαλείται Τούρκος νομίμως ενώ δεν εμποδίζεται η λειτουργία οργανώσεων που χρησιμοποιούν τέτοιους όρους. Κυβερνητικοί αξιωματούχοι, αλλά και δικαστήρια, απέρριψαν αιτήματα Σλαβικών ομάδων να αυτοπροσδιορίζονται χρησιμοποιώντας τον όρο «Μακεδόνες», με το σκεπτικό ότι πάνω από δύο εκατομμύρια Έλληνες πολίτες (τόσο εθνικά όσο και γλωσσικά) επίσης χρησιμοποιούν τον ίδιο όρο για να αυτοπροσδιοριστούν.

Η κυβέρνηση αναγνωρίζει επισήμως μόνο μία Μουσουλμανική μειονότητα, η οποία ορίζεται από τη Συνθήκη της Λωζάννης του 1923 και αποτελείται από περίπου 100.000-120.000 άτομα καταγόμενα από Μουσουλμάνους που κατοικούσαν στη Θράκη όταν υπογράφηκε η Συνθήκη και περιλαμβάνουν εθνοτικές κοινότητες Τούρκων, Πομάκων και Ρομά. Κάποιοι Πομάκοι και Ρομά ισχυρίστηκαν ότι μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας Τουρκικής καταγωγής τούς πίεζαν να αρνηθούν ότι η Πομακική ή Ρομά εθνική καταγωγή είναι ξεχωριστή από την Τουρκική και πρόσφεραν οικονομικά κίνητρα για να τους ενθαρρύνουν να δηλώσουν ότι ήταν Τουρκικής εθνικής καταγωγής. Η κυβέρνηση λειτούργησε 148 σχολεία πρωτοβάθμιας και δύο σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην περιοχή της Θράκης που παρείχαν δίγλωσση δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα παιδιά της μειονότητας, στα Ελληνικά και στα Τουρκικά. Η κυβέρνηση λειτούργησε επίσης δύο θρησκευτικά σχολεία ισλαμικής εκπαίδευσης στη Θράκη. Κάποιοι εκπρόσωποι της Μουσουλμανικής μειονότητας δήλωσαν ότι αυτές οι εγκαταστάσεις ήταν ανεπαρκείς για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Οι Ρομά εξακολουθούσαν να υφίστανται ευρέως διαδεδομένες κοινωνικές διακρίσεις, αλλά και διακρίσεις από το κράτος, κοινωνική απομόνωση και παρενοχλήσεις, στοχοποίηση από την αστυνομία με βάση τα εθνοτικά χαρακτηριστικά τους και κατήγγειλαν ότι υφίσταντο κακομεταχείριση ενόσω βρίσκονταν υπό αστυνομική κράτηση, διακρίσεις στην απασχόληση, περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση, ενώ αρκετοί φοιτούσαν σε σχολεία αποκλειστικά για παιδιά Ρομά. Στις 3 Μαΐου, ο βουλευτής της αντιπολίτευσης Θανάσης Δαβάκης δήλωσε, σε ομιλία του στη Σπάρτη, «Εκλιπαρώ και απαγορεύω σε οποιονδήποτε Τσιγγάνο και στους υπόλοιπους να με ψηφίσουν, ανεξάρτητα από το πολιτικό κόστος… Όποιος από αυτή την κοινωνική ομάδα με ψηφίσει, δεν θα τον αναγνωρίσω… Λυπάμαι που το λέω, λυπάμαι για τα μικρά παιδιά που γεννιούνται από αυτούς τους ανθρώπους χωρίς να τα ρωτήσουν και για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα παιδιά». Αργότερα, ο Δανάκης ζήτησε συγνώμη για τις δηλώσεις του.

Τα ποσοστά των απουσιών από το σχολείο, του αναλφαβητισμού και της διαρροής από την εκπαίδευση ήταν πολύ υψηλά μεταξύ των παιδιών Ρομά. Οι αρχές δεν επέβαλαν τη νομοθεσία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για τα παιδιά Ρομά και, συχνά, οι τοπικοί αξιωματούχοι απέκλειαν μαθητές Ρομά από τα σχολεία ή τους έστελναν σε σχολεία μόνο για Ρομά.

Σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, η κυβέρνηση ανακοίνωσε στις 25 Απριλίου σχέδια για την ενίσχυση των Ρομά που διαμένουν σε καταυλισμούς προκειμένου να μεταφερθούν σε οργανωμένους χώρους προσωρινής διαβίωσης, ξεκινώντας με 45 οικογένειες Ρομά στην περιοχή των Δελφών.

Το Κέντρο Μελετών Ασφάλειας (ΚΕΜΕΑ) της Ελληνικής Αστυνομίας συνέχισε την υλοποίηση ενός διετούς προγράμματος που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την από κοινού εκπαίδευση 378 αστυνομικών με Ρομά πολιτιστικούς διαμεσολαβητές, με στόχο την αντιμετώπιση των στερεοτύπων και από τις δύο πλευρές και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά.

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (ΔΚΠΡΒ) παρουσίασε τεκμηριωμένα 34 περιστατικά ρατσιστικής λεκτικής και σωματικής βίας εναντίον προσφύγων και μεταναστών το 2017. Δεκατέσσερα από αυτά τα περιστατικά καταγγέλθηκαν στην αστυνομία.

Τα εγχώρια μέσα ενημέρωσης και ΜΚΟ συνέχισαν να αναφέρουν ρατσιστικές επιθέσεις, υποκινούμενες από το μίσος, εναντίον μεταναστών, από ακροδεξιές οργανώσεις, στις οποίες συμμετείχαν και άτομα φερόμενα ως υποστηρικτές του πολιτικού κόμματος Χρυσή Αυγή (ΧΑ), οι βουλευτές του οποίου εξέφραζαν δημοσίως απόψεις κατά των μεταναστών και των Μουσουλμάνων, αλλά και αντισημιτικές και ομοφοβικές απόψεις. Συνεχίστηκε η δίκη 69 μελών της Χρυσής Αυγής, συμπεριλαμβανομένων 18 νυν και πρώην βουλευτών της οι οποίοι κατηγορούνται για τα εγκλήματα της οπλοκατοχής και για τη σύσταση εγκληματικής οργάνωσης.

Στις 23 Μαρτίου, η ακροδεξιά εξτρεμιστική οργάνωση Κρυπτεία ανέλαβε την ευθύνη για την εμπρηστική επίθεση στις 22 Μαρτίου σε ένα κοινοτικό κέντρο Αφγανών στο κέντρο της Αθήνας

που προκάλεσε σημαντικές ζημιές χωρίς τραυματισμούς. Σύμφωνα με τις αναφορές στον τύπο, οι δράστες έχυσαν εύφλεκτο υγρό στην πόρτα του κέντρου και οι φλόγες εισχώρησαν στο εσωτερικό του κτηρίου, προκαλώντας ζημιές σε γραφεία, τραπέζια και υπολογιστές. Η UNHCR καταδίκασε την επίθεση, σχολιάζοντας ότι το κέντρο ήταν γεμάτο κόσμο, μεταξύ άλλων και παιδιών, λίγο πριν από την επίθεση, και ζήτησε να ληφθούν μέτρα για την προστασία προσφύγων και μεταναστών. Στις 2 Απριλίου, ο Γενικός Γραμματέας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ζήτησε από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου να διερευνήσει την υπόθεση.

Στις 6 Ιουνίου, σε συνεργασία με το Γραφείο του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ODIHR), το Υπουργείο Δικαιοσύνης διοργάνωσε ένα εργαστήριο με θέμα «Η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος ποινικής δικαιοσύνης είναι η απάντηση στα εγκλήματα μίσους». Στη διάρκεια του εργαστηρίου, οι αρχές υπέγραψαν συμφωνία για τη συνεργασία μεταξύ φορέων σε αυτά τα θέματα, συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης μιας εθνικής βάσης δεδομένων για τα εγκλήματα μίσους και συνεχούς ανάπτυξης δεξιοτήτων για μέλη της εισαγγελίας και όργανα επιβολής του νόμου.

Στις 16 Οκτωβρίου, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου διέταξε ειδική έρευνα προκειμένου να διευκρινιστεί αν μια πυρκαγιά που εκδηλώθηκε τον Ιούνιο σε έναν αυτοσχέδιο καταυλισμό εργαζόμενων μεταναστών στην αγροτική περιοχή της Μανωλάδας υποκινήθηκε από ρατσιστικά κίνητρα.

Πράξεις βίας, διακρίσεις και άλλη κακοποίηση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου

Η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις κατά λεσβιών, ομοφυλοφίλων, αμφισεξουαλικών, διεμφυλικών και μεσόφυλων ατόμων (ΛΟΑΤΚΙ), κατά την αναζήτηση στέγης, απασχόλησης, πολιτογράφησης και την παροχή δημόσιων υπηρεσιών όπως η φροντίδα υγείας. Η κυβέρνηση εφάρμοσε νόμους κατά των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένου του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας του φύλου ως επιβαρυντικά στοιχεία σε εγκλήματα μίσους. Τα γραφεία που ασχολούνται με την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων και των εγκλημάτων μίσους περιλαμβάνουν στη δικαιοδοσία τους τα εγκλήματα που στοχοποιούν άτομα ΛΟΑΤΚΙ λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας του φύλου. Ακτιβιστές ΛΟΑΤΚΙ ισχυρίστηκαν ότι οι αρχές δεν δραστηριοποιούνταν πάντα να διερευνήσουν περιστατικά βίας εναντίον ΛΟΑΤΚΙ και ότι τα θύματα δίσταζαν να καταγγείλουν παρόμοια περιστατικά στις αρχές λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης. Οι επιθέσεις εναντίον ΛΟΑΤΚΙ εξακολουθούσαν να αποτελούν πρόβλημα, ενώ οι κοινωνικές διακρίσεις και οι παρενοχλήσεις σε βάρος των ατόμων αυτών συνεχίστηκαν ευρέως παρά την πρόοδο στο νομικό πλαίσιο που προστατεύει αυτά τα άτομα. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες ΛΟΑΤΚΙ κατήγγειλαν περιστατικά βιασμού, σωματικής βίας και διακρίσεων που διαπράχθηκαν από άλλους πρόσφυγες και μετανάστες, καθώς επίσης και ότι οι αρχές και ΜΚΟ δεν διερεύνησαν επαρκώς αυτά τα εγκλήματα.

Στην έκθεσή του για το 2017, το ΔΚΠΡΒ ανέφερε ότι «οι επιθέσεις που καταγράφηκαν εναντίον ΛΟΑΤΚΙ ήταν περισσότερες από κάθε άλλο είδος επίθεσης αλλά μειώθηκαν ελαφρώς». Το ΔΚΠΡΒ δεν κατέγραψε κανένα συμβάν που να περιλαμβάνει άσκηση σοβαρής σωματικής βίας παρά μόνο συμβάντα πιο ήπιας μορφής βίας και περιστατικά επαναλαμβανόμενης βίας εναντίον των ίδιων ατόμων, συμπεριλαμβανομένης λεκτικής βίας και σωματικών βλαβών. Το ΔΚΠΡΒ επαναδιατύπωσε τις παρατηρήσεις του από προηγούμενα έτη σχετικά με μια σταθερή τάση των δραστών να στοχοποιούν ακτιβιστές ΛΟΑΤΚΙ, καθώς και σχετικά με την έλλειψη εμπιστοσύνης της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ στην αστυνομία. Το ΔΚΠΡΒ επεσήμανε επίσης μια ανοδική τάση στις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εναντίον ατόμων λόγω της ΛΟΑΤΚΙ ταυτότητάς τουσ. Το 2017, το ΔΚΠΡΒ κατέγραψε 29 επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και άλλες 18 λόγω ταυτότητας φύλου. Σε πέντε από αυτά τα περιστατικά υπήρξαν τραυματισμοί. Σύμφωνα με τις οργανώσεις του ΔΚΠΡΒ, μόνο έξι από αυτά τα 47 περιστατικά καταγγέλθηκαν στην αστυνομία.

Στις 21 Σεπτεμβρίου, ένας γνωστός ακτιβιστής ΛΟΑΤΚΙ χτυπήθηκε και σκοτώθηκε στο κέντρο της Αθήνας. Στις 16 Οκτωβρίου, ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου διέταξε έρευνα και απήγγειλε κατηγορίες σε δύο άνδρες που ξεκίνησαν την επίθεση για πρόκληση σοβαρών σωματικών βλαβών. Τον Δεκέμβριο, μετά την τελική νεκροψία, ασκήθηκε δίωξη σε τέσσερις αστυνομικούς που κατηγορούνταν ότι χτύπησαν το ακτιβιστή ενώ ήταν ξαπλωμένος στο πεζοδρόμιο για να του φορέσουν χειροπέδες, για πρόκληση θανατηφόρας σωματικής βλάβης που κατέληξε στον θάνατο του ακτιβιστή.

Στις 6 Ιουνίου, η ΜΚΟ «Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών» (ΣΥΔ) εξέδωσε δελτίο τύπου καταγγέλλοντας την εξαίρεση των διεμφυλικών ατόμων από τη διαδικασία ένταξης στην Αστυνομική Ακαδημία στη βάση ότι υποφέρουν από ψυχοσεξουαλικές διαταραχές. Το ΣΥΔ προέτρεψε τον Υπουργό Εσωτερικών και την Ελληνική Αστυνομία να καταργήσουν αυτή την εξαίρεση επειδή παραβίαζε τον νόμο περί ίσης μεταχείρισης, ενώ στιγμάτιζε και προσέβαλε τα διεμφυλικά άτομα.

Στις 22 Μαΐου, τα μέσα ενημέρωσης αναφέρθηκαν στα ευρήματα των ερευνών της ομάδας νέων που υποστηρίζει τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ «Color Youth». Η ομάδα «Color Youth» διεξήγαγε έρευνα σε μαθητές με θέμα την μέτρηση της ομοφοβίας στα σχολεία, βάσει της οποίας διαπιστώθηκε ότι το 85% των μαθητών του ερωτώμενου δείγματος συνδύαζαν τη λέξη «ομοφυλόφιλος» με αρνητικό συνειρμό, το 96% δήλωσαν ότι είχαν ακούσει σχόλια για μαθητές που δεν είχαν «αρρενωπή συμπεριφορά» και περίπου 75% δήλωσαν ότι είχαν ακούσει τρανσφοβικά σχόλια. Συνολικά, ένας στους τρεις μαθητές δήλωσε ότι είχε βιώσει κάποια μορφή λεκτικής παρενόχλησης σε σχέση με τη διαφαινόμενη ταυτότητα του φύλου του.

Ανύπαντρα διεμφυλικά άτομα, μεγαλύτερα των 15 ετών μπορούν να ενημερώσουν τα έγγραφα στα οποία αναγράφεται η ταυτότητά τους έτσι ώστε να αντανακλούν την ταυτότητα φύλου τους χωρίς να υποβληθούν σε εγχείρηση αλλαγής φύλου. Ο νόμος απαιτεί την επικύρωση της αλλαγής από δικαστή με βάση την εξωτερική εμφάνιση του ατόμου. Στις 4 Ιουνίου, το ΣΥΔ εξέδωσε δελτίο τύπου που επέκρινε δικαστικούς αξιωματούχους για τη συχνή

αδυναμία τους να εφαρμόσουν σωστά τον εν λόγω νόμο. Το ΣΥΔ ισχυρίστηκε ότι οι δικαστές δεν εξασφάλιζαν πάντα το απαραίτητο απόρρητο για την ακρόαση, ενώ συχνά χρησιμοποιούσαν υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς και υιοθετούσαν στάση εκφοβισμού απέναντι στα διεμφυλικά άτομα και στους δικηγόρους τους.

Στις 26 Ιουνίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι ένα πολιτικό δικαστήριο στη Θεσσαλονίκη αποδέχθηκε το αίτημα μιας διεμφυλικής γυναίκας πρόσφυγα να αντανακλάται η πραγματική της ταυτότητα φύλου στα έγγραφα ασύλου και στην άδεια παραμονής της. Η ΜΚΟ Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που βοήθησε την αιτούσα να υποβάλει το αίτημά της στο δικαστήριο, αποκάλεσε την εν λόγω απόφαση «πρωτοπόρα», δεδομένου ότι ο νόμος του 2017 δεν χορηγεί ρητά αυτό το δικαίωμα σε διεμφυλικά άτομα η γέννηση των οποίων δεν έχει καταχωριστεί στη χώρα.

Τον Ιούνιο πραγματοποιήθηκε το 14ο Φεστιβάλ Υπερηφάνειας (Athens Pride) στην Αθήνα, χωρίς επεισόδια. Στο ξεκίνημα του έβδομου ετήσιου Pride Parade ΛΟΑΤΚΙ στη Θεσσαλονίκη, δύο ομοφυλόφιλοι άνδρες σπρώχθηκαν μέχρι να πέσουν στη θάλασσα. Έξι μέρες αργότερα, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι η αστυνομία είχε ξεκινήσει έρευνα για το συμβάν. Είκοσι δύο χριστιανικές τοπικές οργανώσεις ανακοίνωσαν ότι θα μποϊκοτάριζαν τις επιχειρήσεις που θα ήταν χορηγοί του Pride Parade στη Θεσσαλονίκη.

Το κοινωνικό στίγμα του HIV και του AIDS

Αν και η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις που αφορούν στην απασχόληση οροθετικών ατόμων, οι κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος ατόμων με HIV/AIDS, εξακολούθησαν να αποτελούν πρόβλημα. Τα άτομα με HIV/AIDS εξαιρούνται από τη στρατιωτική θητεία για ιατρικούς λόγους. Προεδρικό διάταγμα επιτρέπει την αποστράτευση επαγγελματιών στρατιωτικών αν πάσχουν από AIDS και δεν ανταποκρίνονται στη θεραπεία, αλλά δεν υπήρξαν αναφορές για απολύσεις στρατιωτικών σύμφωνα με αυτή τη διάταξη. Επίσης, στη διάρκεια του έτους, δεν αναφέρθηκαν διακρίσεις στην απασχόληση στον ιδιωτικό ή στο δημόσιο τομέα, λόγω HIV/AIDS. Το 2017, ένα δικαστήριο στην Αθήνα έκρινε ότι τα οροθετικά άτομα με χαμηλό ιικό φορτίο δεν ήταν υποχρεωμένα να αποκαλύψουν την κατάστασή τους, εφόσον τηρούσαν το πρόγραμμα θεραπευτικής αγωγής τους και λάμβαναν προληπτικά μέτρα. Το δικαστήριο αθώωσε έναν οροθετικό άνδρα που κατηγορήθηκε από τη σύντροφό του ότι προσπάθησε εσκεμμένα να της μεταδώσει την ασθένεια καθώς δεν της είχε αποκαλύψει την κατάστασή του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7. ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

α. Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα της συλλογικής διαπραγμάτευσης

Η νομοθεσία προβλέπει ότι όλοι οι εργαζόμενοι, με εξαίρεση τους στρατιωτικούς, έχουν δικαίωμα να ιδρύουν και να γίνονται μέλη ανεξάρτητων σωματείων και επιτρέπει στα σωματεία να λειτουργούν ελεύθερα, χωρίς παρεμβάσεις. Επίσης, επιτρέπει στους εργαζόμενους να απεργούν. Το προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων έχει το δικαίωμα να ιδρύει σωματεία, αλλά όχι να απεργεί. Οι αστυνομικοί έχουν δικαίωμα να οργανώνονται σε συνδικάτα και να διαδηλώνουν, αλλά δεν έχουν το δικαίωμα να απεργούν.

Η νομοθεσία δεν επιτρέπει τη δημιουργία εργατικών σωματείων σε επιχειρήσεις με λιγότερους από 20 εργαζόμενους και θέτει περιορισμούς στους μηχανισμούς εργατικής διαιτησίας. Γενικά, η νομοθεσία προστατεύει το δικαίωμα των συλλογικών διαπραγματεύσεων, αλλά περιορίζει αυτό το δικαίωμα για άτομα κάτω των 25 ετών. Η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις κατά των εργατικών σωματείων και απαιτεί την επαναπρόσληψη εργαζομένων που εκδιώχτηκαν λόγω συνδικαλιστικής δράσης. Στον ιδιωτικό τομέα, η νομοθεσία επιτρέπει στις επιχειρησιακές συμβάσεις να υπερισχύουν των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων. Οι δημόσιοι υπάλληλοι διαπραγματεύονται και συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις με την κυβέρνηση για όλα τα άλλα θέματα εκτός από τους μισθούς τους.

Μόνο τα εργατικά σωματεία μπορούν να κηρύξουν απεργίες. Μια απεργία μπορεί να θεωρηθεί παράνομη αν δεν τηρούνται ορισμένες προϋποθέσεις και διαδικασίες, καθώς επίσης και με κριτήριο την αρχή της αναλογικότητας, η οποία επιτρέπει στα δικαστήρια να αποφασίζουν κατά περίπτωση αν το αναμενόμενο όφελος από την απεργία είναι μεγαλύτερο από την οικονομική ζημία που προκαλεί στον εργοδότη.

Υπάρχουν ορισμένοι νομικοί περιορισμοί για τις απεργίες, όπως η υποχρεωτική περίοδος προειδοποίησης 4 ημερών για εργαζόμενους στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και στον κλάδο των μέσων μαζικής μεταφοράς και 24 ωρών για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα. Η νομοθεσία επιβάλλει την παρουσία ελάχιστου αριθμού εργαζομένων κατά τη διάρκεια απεργιών που επηρεάζουν την παροχή δημοσίων υπηρεσιών. Επίσης, η νομοθεσία παρέχει στις αρχές το δικαίωμα να επιτάσσουν υπηρεσίες για να αντιμετωπίσουν έκτακτες ανάγκες, με Φύλλα Ατομικής Πρόσκλησης Πολιτικής Επιστράτευσης. Όποιος λάβει Φύλλο Ατομικής Πρόσκλησης Πολιτικής Επιστράτευσης είναι υποχρεωμένος να υπακούσει, αλλιώς κινδυνεύει με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Η νομοθεσία εξαιρεί από την Πολιτική Επιστράτευση άτομα με τεκμηριωμένη σωματική ή νοητική αναπηρία και απαγορεύει ρητά την έκδοση Φύλλων Ατομικής Πρόσκλησης Πολιτικής Επιστράτευσης ως μέσο αντιμετώπισης απεργιών, πριν ή μετά την προκήρυξή τους. Στις 17 Ιανουαρίου η κυβέρνηση ψήφισε νόμο που ορίζει ότι τουλάχιστον τα μισά μέλη ενός σωματείου πρώτου επιπέδου πρέπει να συνηγορούν

ώστε μια απεργία να κηρυχθεί. Η προηγούμενη νομοθεσία απαιτούσε μόνο το ένα τρίτο των ψήφων για να κηρυχθεί μια απεργία.

Η κυβέρνηση γενικώς προστάτευσε το δικαίωμα της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και των συλλογικών διαπραγματεύσεων και εφάρμοσε αποτελεσματικά την ισχύουσα νομοθεσία. Οι ποινές παράβασης της νομοθεσίας για το δικαίωμα της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και των συλλογικών διαπραγματεύσεων, οι οποίες προβλέπουν χρηματικές ποινές €3.000 ($3.450) και τουλάχιστον τρεις μήνες φυλάκιση, δεν ήταν αρκετές για να εμποδίσουν όλες τις παραβάσεις. Τα δικαστήρια μπορούν να κηρύξουν μία απεργία παράνομη λόγω μη τήρησης των εσωτερικών διαδικασιών έγκρισης και εξασφάλισης του ελάχιστου αριθμού εργαζομένων, ανεπαρκούς προειδοποίησης για την απεργία ή λόγω υποβολής νέων αιτημάτων κατά τη διάρκεια της απεργίας. Τα συνδικάτα κατήγγειλαν ότι αυτή η δυνατότητα των δικαστηρίων αποτρέπει κάποια μέλη τους από τη συμμετοχή σε απεργίες. Γενικά, οι διοικητικές και οι δικαστικές διαδικασίες επίλυσης εργασιακών προβλημάτων χαρακτηρίζονται από παρατεταμένες καθυστερήσεις και προσφυγές. Στις 2 Φεβρουαρίου, τα μέσα ενημέρωσης κατήγγειλαν μια δικαστική απόφαση που κατήργησε το σωματείο μιας επιχείρησης από το επίσημο μητρώο. Το δικαστήριο έκρινε ότι έξι από τους 24 εργαζομένους που είχαν υπογράψει το καταστατικό του σωματείου δεν περιλαμβάνονταν στο μισθολόγιο κατά την περίοδο της επίσημης καταχώρισης του σωματείου. Οι εργαζόμενοι υποστήριξαν ότι η επιχείρηση προσλάμβανε εσκεμμένα προσωπικό σε εποχιακή βάση για να τους ασκεί πίεση και να περιορίζει τα εργασιακά τους δικαιώματα.

Αναφέρθηκαν περιπτώσεις διακρίσεων κατά των εργατικών σωματείων. Στις 26 Ιανουαρίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ισχυρισμούς ότι ένας εργαζόμενος στον κλάδο αερομεταφορών στη Θεσσαλονίκη απολύθηκε επειδή συμμετείχε στην απεργία της 12ης Ιανουαρίου. Τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν επίσης ότι το Διοικητικό Συμβούλιο της Γενικής Μεταλλευτικής και Μεταλλουργικής Εταιρείας ΛΑΡΚΟ έθεσε σε διαθεσιμότητα για μία εβδομάδα εργαζομένους που συμμετείχαν στην απεργία της 12ης Ιανουαρίου. Οι εργαζόμενοι ισχυρίστηκαν ότι οι εργοδότες τούς δήλωσαν ρητά ότι αυτή ήταν η τιμωρία τους επειδή συμμετείχαν στην απεργία.

Στις 25 Απριλίου, η Ένωση Δημοσιογράφων ζήτησε από 10 δημοσιογράφους που εργάζονταν στον Όμιλο ΣΚΑΙ να παραδώσουν τη δημοσιογραφική τους ταυτότητα για περίοδο από έξι μήνες έως έναν χρόνο επειδή δεν συμμετείχαν στην απεργία της 24ης και 25ης Οκτωβρίου.

β. Απαγόρευση καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας

Η νομοθεσία απαγορεύει κάθε μορφή καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας και παρέχει πρόσθετη προστασία στα παιδιά, περιορίζοντας τις ώρες εργασίας τους και την εργασία τους κάτω από ορισμένες συνθήκες. Αν και αρκετές κρατικές υπηρεσίες, όπως η Ομάδα Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων (ΟΚΕΑ) της Αστυνομίας, εργάστηκαν στην κατεύθυνση της πρόληψης και εξάλειψης της εμπορίας ανθρώπων, υπήρξαν καταγγελίες για καταναγκαστική εργασία γυναικών, παιδιών και ανδρών κυρίως στη γεωργία. Η καταναγκαστική επαιτεία (δείτε επίσης την Ενότητα 7.γ.) παρατηρείται κυρίως σε

μητροπολιτικές (πυκνοκατοικημένες αστικές) περιοχές και πυκνοκατοικημένα νησιά, με επίκεντρο πολυσύχναστους σταθμούς του μετρό, πλατείες και τόπους συνάντησης. Οι ποινές για τους παραβάτες περιλαμβάνουν φυλάκιση άνω των 10 ετών και χρηματικές ποινές μέχρι €100.000 ($115.000), αλλά δεν ήταν αρκετές για να αποτρέψουν τις παραβάσεις.

Δείτε επίσης την *Έκθεση για την Εμπορία και Διακίνηση Ανθρώπων (Trafficking in Persons Report),* του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, στη διεύθυνση www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

γ. Απαγόρευση της παιδικής εργασίας και ελάχιστη ηλικία απασχόλησης

Η νομοθεσία απαγορεύει τις πιο επαχθείς μορφές παιδικής εργασίας. Το κατώτατο όριο ηλικίας για απασχόληση στο βιομηχανικό τομέα είναι τα 15 έτη, με υψηλότερα όρια για ορισμένες δραστηριότητες. Η κατώτατη ηλικία για την απασχόληση σε οικογενειακές επιχειρήσεις, στο θέατρο και στον κινηματογράφο, είναι τα 12 χρόνια. Προεδρικό Διάταγμα επιτρέπει σε παιδιά ηλικίας τουλάχιστον 15 ετών να απασχολούνται σε επικίνδυνες εργασίες υπό συγκεκριμένες συνθήκες, όπως π.χ. όταν απαιτείται για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτισή τους. Σε τέτοια περίπτωση, ο εργαζόμενος πρέπει να παρακολουθείται από τεχνικό ασφαλείας ή από γιατρό. Οι επικίνδυνες εργασίες περιλαμβάνουν εργασίες που εκθέτουν τους εργαζόμενους σε τοξικά και καρκινογόνα στοιχεία, ακτινοβολίες και παρόμοιους κινδύνους.

Η Επιθεώρηση Εργασίας ευθύνεται για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας όσον αφορά στα παιδιά και μπορεί να επιβάλλει στους παραβάτες ποινές που κυμαίνονται από χρηματικές ποινές μέχρι φυλάκιση, αλλά δεν υπάρχει πληροφόρηση για το αν οι ποινές αυτές αρκούν για να αποθαρρύνουν τους παραβάτες. Γενικώς, στην επίσημη οικονομία, οι εργοδότες τηρούν τη νομοθεσία που αφορά στην παιδική εργασία. Ωστόσο, εργατικά σωματεία ανέφεραν ότι η εφαρμογή της νομοθεσίας ήταν ανεπαρκής εξαιτίας σοβαρών ελλείψεων της Επιθεώρησης Εργασίας σε προσωπικό και ότι η κυβέρνηση δεν προστάτευε επαρκώς τα παιδιά από την εκμετάλλευση. Στις 14 Ιουνίου, ένας ερευνητής που είχε σχέση με τη δεξαμενή σκέψης (think tank) της ΓΣΕΕ ανέφερε 39.000 επίσημα εργαζόμενους ανηλίκους, 1.700 από τους οποίους ήταν μετανάστες και πρόσφυγες. Η έκθεση διαπίστωσε ότι το νομοθετικό πλαίσιο που τιμωρεί την παιδική εκμετάλλευση ήταν επαρκές όσον αφορά στην επιβολή ποινών, αλλά οι εισαγγελικές αρχές δεν έκαναν καμία προσπάθεια να εντοπίσουν πότε και πού συνέβαιναν παραβάσεις.

Η παιδική εργασία στην παραοικονομία αποτελεί πρόβλημα. Σε οικογένειες που δραστηριοποιούνται στους τομείς της γεωργίας, της εστίασης και του εμπορίου, συχνά βοηθούν και τα νεότερα μέλη τους, τουλάχιστον με μερική απασχόληση. Τα μέλη ορισμένων οικογενειών υποχρεώνουν κάποια παιδιά σε καταναγκαστική εργασία στους δρόμους ως επαίτες, πορτοφολάδες ή μικροπωλητές ή καθιστούν τα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων για τον ίδιο σκοπό. Η κυβέρνηση και ΜΚΟ ανέφεραν ότι η πλειοψηφία των επαιτών αυτών ήταν γηγενείς Ρομά ή Βούλγαροι, Ρουμάνοι ή Αλβανοί Ρομά. Υπήρξαν καταγγελίες ότι

ασυνόδευτοι ανήλικοι μετανάστες που εργάζονταν κυρίως στο γεωργικό τομέα και λιγότερο στη βιομηχανία, ήταν ιδιαίτερα ευάλωτοι στην εργασιακή εκμετάλλευση. Στις 11 Ιουνίου, η ΜΚΟ ΑΡΣΙΣ ανέφερε ότι υπήρχαν περίπου 300 ανήλικοι μικροπωλητές ή επαίτες στους δρόμους της Θεσσαλονίκης.

δ. Διακρίσεις που αφορούν στην απασχόληση και στην εργασία

Η νομοθεσία απαγορεύει τις διακρίσεις στην απασχόληση και την εργασία με βάση τη φυλή, τη θρησκεία, την εθνική προέλευση, το χρώμα, το φύλο (συμπεριλαμβανομένης και της εγκυμοσύνης), την εθνοτική ομάδα, την αναπηρία, την ηλικία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, την οροθετικότητα , το προσφυγικό καθεστώή την ανιθαγένεια.

Η κυβέρνηση δεν επέβαλε πάντα αποτελεσματικάτο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο. Οι ποινές που επιβάλλει η νομοθεσία δεν ήταν αρκετές για να αποθαρρύνουν τους παραβάτες και περιλαμβάνουν ποινές φυλάκισης μέχρι τρία έτη και χρηματικές ποινές μέχρι €5.000 ($5.750). Διακρίσεις στην απασχόληση και στην εργασία συνέβησαν με βάση τη φυλή, το φύλο (συμπεριλαμβανομένης και της εγκυμοσύνης), την αναπηρία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα του φύλου. Επίσης, υπήρξαν διακρίσεις κατά μεταναστών εργατών (δείτε Ενότητα 7.ε.).

Στις 29 Ιουνίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι ένα κατάστημα φεροταν να είχε απολύσει μια εργαζόμενη μετά από 10 χρόνια απασχόλησης επειδή έπασχε από σκλήρυνση κατά πλάκας. Στις 24 Απριλίου, ένα σωματείο εργαζομένων κατήγγειλε «την παράνομη και καταχρηστική απόλυση» μιας εγκύου που εργαζόταν σε ζαχαροπλαστείο. Η εργαζόμενη ισχυρίστηκε ότι ο εργοδότης τής συμπεριφερόταν σαν να ήταν «άρρωστη», χρησιμοποιούσε υποτιμητική γλώσσα και της ανέθετε περισσότερα καθήκοντα, υποκινώντας την να παραιτηθεί. Η εργαζόμενη υπέβαλε τρεις καταγγελίες στην Επιθεώρηση Εργασίας για τη συμπεριφορά του εργοδότη και την απόλυσή της. Στις 30 Ιανουαρίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι πρωτοδικείο στον Πειραιά έκρινε ότι οι εργοδότες φέρουν το βάρος της ευθύνης απόδειξης του αν μια απόλυση είναι νόμιμη και ότι οι εργαζόμενοι δεν χρειάζεται να αποδείξουν ότι είναι παράνομη, επισημαίνοντας ότι θα πρέπει να υπάρχουν επαρκώς αιτιολογημένοι λόγοι που να σχετίζονται με τη συμπεριφορά ή ικανότητα του εργαζομένου ή με τις ανάγκες λειτουργίας της επιχείρησης.

Στην έκθεσή του για το 2017 για θέματα ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι η εγκυμοσύνη και η μητρότητα τείνουν σταθερά να τοποθετούν τις γυναίκες σε μειονεκτική θέση, καθώς η απουσία τους από την εργασία για αυτούς τους λόγους έχει αρνητικές επιπτώσεις στα δικαιώματα απασχόλησής τους, παρά την αυξημένη προστασία που τους παρέχει η νομοθεσία για εκείνη την περίοδο της ζωής τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε επίσης ότι οι γυναίκες που εργάζονται σε υψηλόβαθμες θέσεις και επιστρέφουν στην εργασία τους μετά από άδεια μητρότητας θα πρέπει να επιστρέφουν στην ίδια ή σε ισοδύναμη θέση. Στην πράξη όμως, οι γυναίκες συχνά υποβιβάζονται σε κατώτερες θέσεις όταν επιστρέφουν στην εργασία τους.

ε. Αποδεκτές συνθήκες εργασίας

Το εθνικό μεικτό κατώτατο ημερομίσθιο στον ιδιωτικό τομέα για ανειδίκευτους εργάτες ηλικίας 25 ετών και άνω ήταν €26,18 ($30,11), ενώ για εργάτες ηλικίας κάτω των 25 ετών ήταν το 84% αυτού του ποσού, δηλαδή €22,83 ($26,25) ημερησίως. Τα ημερομίσθια αυτά ήταν πάνω από το όριο της φτώχειας. Η κυβέρνηση δεν εφάρμοσε πάντα με αποτελεσματικό τρόπο τη νομοθεσία που αφορά στις αμοιβές, ενώ οι ποινές δεν επαρκούσαν πάντα για να αποτρέπουν τις παραβάσεις.

Το ανώτατο νόμιμο όριο εργασίας είναι 40 ώρες ανά εβδομάδα. Η νομοθεσία προβλέπει τουλάχιστον μία περίοδο ανάπαυσης 24 ωρών την εβδομάδα, επιβάλλει ετήσια υποχρεωτική άδεια ενός μηνός μετ' αποδοχών και θέτει όρια στις υπερωρίες. Επίσης, η νομοθεσία ορίζει πρόσθετη αμοιβή και έγκριση από το Υπουργείο Εργασίας για την υπερωριακή εργασία η οποία, ανάλογα με τις συνθήκες, μπορεί να υπερβαίνει τις οκτώ ώρες ανά εβδομάδα. Η πρόσθετη αμοιβή κυμαίνεται από 20% μέχρι 80% του ημερομισθίου ανάλογα με το συνολικό αριθμό ωρών και την ημέρα εργασίας (Κυριακές, αργίες κλπ.), καθώς και ανάλογα με το αν πρόκειται για νυχτερινή εργασία. Επίσης, οι εργοδότες παρείχαν αντισταθμιστικό χρόνο ανάπαυσης. Στην πράξη, αυτές οι διατάξεις δεν εφαρμόζονταν πάντα σε όλους τους τομείς, ιδίως στον τουρισμό, στις υπηρεσίες εστίασης, στις επιχειρήσεις λιανικής πώλησης, στη γεωργία και στην παραοικονομία ή στο οικιακό προσωπικό και στους εργαζόμενους μετανάστες.

Η νομοθεσία που αφορά στους μισθούς δεν εφαρμοζόταν πάντα. Τα σωματεία και τα μέσα ενημέρωσης κατήγγειλαν κάποιες ιδιωτικές επιχειρήσεις επειδή ανάγκαζαν τους υπαλλήλους τους να επιστρέψουν μέρος του μισθού τους και των υποχρεωτικών εποχικών δώρων τους σε μετρητά, μετά από την κατάθεσή τους στον τραπεζικό λογαριασμό τους. Στις 19 Ιανουαρίου, τα μέσα ενημέρωσης κατήγγειλαν τη σύλληψη ενός εργοδότη που ζήτησε από έναν εργαζόμενό του να επιστρέψει το δώρο Χριστουγέννων του. Στις 9 Ιανουαρίου, δύο εργαζόμενοι στη Λάρισα υποστήριξαν ότι απολύθηκαν επειδή αρνήθηκαν να επιστρέψουν το δώρο Χριστουγέννων τους. Άλλοι υπάλληλοι υποχρεώνονταν να δηλώνουν ψευδώς και να υπογράφουν ότι πληρώθηκαν τα δώρα τους, μολονότι δεν τα είχαν πληρωθεί. Αρκετοί υπάλληλοι καταχωρούνταν επισήμως ως υπάλληλοι μερικής απασχόλησης αλλά, ουσιαστικά, εργάζονταν περισσότερες ώρες χωρίς να πληρώνονται. Η υπερωριακή απασχόληση δεν καταγράφεται πάντα επισήμως ούτε πληρώνεται ανάλογα. Σε άλλες περιπτώσεις, οι υπάλληλοι πληρώνονταν καθυστερημένα, μετά από κάποιους μήνες, συχνά με κουπόνια και όχι με μετρητά. Αναφέρθηκαν επίσης περιπτώσεις απασχόλησης μέχρι και 30 ημερών, συνεχώς, χωρίς αργία τα σαββατοκύριακα. Τέτοιες παραβάσεις παρατηρήθηκαν κυρίως στον τουρισμό, στη γεωργία και στο οικιακό προσωπικό.

Η νομοθεσία προβλέπει ελάχιστα επιτρεπτά όρια υγείας και ασφάλειας στην εργασία ορίζοντας ότι η ευθύνη προσδιορισμού μη ασφαλών καταστάσεων στην εργασία βαρύνει τους ειδικούς υγείας και ασφάλειας στην εργασία και όχι τους εργαζόμενους. Οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα να υποβάλουν εμπιστευτική καταγγελία στην Επιθεώρηση Εργασίας για επικίνδυνες συνθήκες εργασίας και να τις αποφύγουν χωρίς να διακινδυνεύσουν τη θέση τους. Οι

ιδιοκτήτες που επανειλημμένως παραβίαζαν τη νομοθεσία για τους αδήλωτους εργαζομένους ή την ασφάλεια κινδύνευαν να τους επιβληθεί η προσωρινή διακοπή της επιχείρησής τους. Δυνάμει της ίδιας νομοθεσίας, οι εργοδότες υποχρεούνταν να δηλώσουν εκ των προτέρων την υπερωριακή εργασία των εργαζομένων τους ή τις αλλαγές στις ώρες εργασίας τους. Η νομοθεσία προέβλεπε επίσης τη χορήγηση κοινωνικών επιδομάτων ή επιδομάτων πρόνοιας σε ανάδοχες μητέρες, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας από απόλυση κατά την εγκυμοσύνη και μετά τον τοκετό. Τα δικαστήρια ήταν υποχρεωμένα να εξετάσουν τις καταγγελίες εργαζομένων κατά των εργοδοτών τους για καθυστερημένες πληρωμές εντός δύο μηνών μετά την υποβολή τους, καθώς και να εκδίδουν τις αποφάσεις τους εντός 30 ημερών μετά την ακρόαση.

Στις 19 Ιανουαρίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι ένα μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από την Ελλάδα κατήγγειλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι τα εργατικά ατυχήματα στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά 10% από το 2010, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Επιθεωρητών Εργασίας. Ο ευρωβουλευτής δήλωσε ότι ο πραγματικός αριθμός ήταν πολύ μεγαλύτερος, καθώς πολλά τέτοια ατυχήματα δεν είχαν επισήμως αναφερθεί.

Υπεύθυνη για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας είναι η Επιθεώρηση Εργασίας. Το Υπουργείο Εργασίας είναι υπεύθυνο για όλα τα θέματα που αφορούν στην εργασιακή υγεία και ασφάλεια σε όλη τη χώρα. Η Διεύθυνση Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία, υπό τη Γενική Διεύθυνση Εργασίας και Ένταξης στην Απασχόληση, και το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) είναι οι βασικές αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες. Το ΣΕΠΕ έχει δικαιοδοσία σε όλο τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, εκτός από το οικιακό προσωπικό, τα μεταλλεία και τα πλοία του εμπορικού ναυτικού (τα οποία εμπίπτουν στις αρμοδιότητες των Υπουργείων Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, και Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής). Ειδικοί στα εργασιακά θέματα χαρακτήρισαν ικανοποιητικούς τους νόμους περί υγείας και ασφάλειας στην εργασία, αλλά δήλωσαν ότι η εφαρμογή της νομοθεσίας από την Επιθεώρηση Εργασίας ήταν ανεπαρκής.

Ο φερόμενος αριθμός των επιθεωρητών που ήταν εντεταλμένοι για επιθεωρήσεις εργασίας υπερέβαινε τους 1.000, συμπεριλαμβανομένου του προσωπικού της Επιθεώρησης Εργασίας, προσωπικού του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, των Ασφαλιστικών Ταμείων, του τμήματος Οικονομικών Εγκλημάτων της αστυνομίας και της ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων. Παρά τις προσπάθειες του κράτους να αυξήσει τις επιθεωρήσεις για να ανακαλύψει περιπτώσεις αδήλωτης, υποδηλωμένης και απλήρωτης εργασίας, τα συνδικάτα και τα μέσα ενημέρωσης κατήγγειλαν ότι η εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας υπήρξε ανεπαρκής στους τομείς της ναυτιλίας, του τουρισμού και της γεωργίας. Επίσης, η εφαρμογή της νομοθεσίας ήταν ανεπαρκής στις μικρές επιχειρήσεις της χώρας οι οποίες απασχολούν 10 ή λιγότερα άτομα. Σύμφωνα με μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της ΓΣΕΕ, εννέα στους 10 εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα αντιμετώπισαν δυσμενέστερες εργασιακές συνθήκες μετά την οικονομική κρίση. Φαίνεται πώς οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα έχουν πληγεί περισσότερο από τους υπαλλήλους του δημοσίου τομέα,

καθώς το ποσοστό των μισθωτών με καθαρό μηνιαίο μισθό στον ιδιωτικό τομέα μειώθηκε με υψηλότερους ρυθμούς σε σχέση με τον δημόσιο τομέα τα εννέα τελευταία χρόνια.

Οι αρχές έκλεισαν για λίγες ημέρες επιχειρήσεις που βρέθηκαν να απασχολούν αδήλωτους εργαζομένους. Στους υπότροπους εργοδότες μπορούσε να επιβληθεί μόνιμη διακοπή εργασιών. Στους εργοδότες που προσλαμβάνουν υπαλλήλους χωρίς να τους δηλώσουν μπορεί να επιβληθούν πρόστιμα ύψους έως και €10.500 ($12.075) για κάθε αδήλωτο υπάλληλο. Στις 18 Ιουλίου ψηφίστηκε νέος νόμος που επέβαλε διπλά πρόστιμα στους εργοδότες για επανειλημμένα παραπτώματα εντός τριών ετών και τριπλά πρόστιμα για μεταγενέστερα αδικήματα. Τα πρόστιμα των εργοδοτών μπορούν να μειωθούν αν προσλάβουν τους αδήλωτους εργαζομένους μακροπρόθεσμα και υπό καθεστώς πλήρους απασχόλησης εντός 10 ημερών από την επιβολή του προστίμου. Το 2017, το Υπουργείο Εργασίας διεξήγαγε επιθεωρήσεις σε 36.683 επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Διαπιστώθηκε ότι 5.357 από αυτές απασχολούσαν συνολικά 8,335 αδήλωτους εργαζομένους. Οι αρχές επέβαλαν πρόστιμα συνολικού ύψους 88,1 εκ. ευρώ ($101 εκ.).

Στις 16 Ιουλίου, ο Υπουργός Εργασίας υπέγραψε απόφαση για την παροχή ορισμένων επιδομάτων ανεργίας υπό προϋποθέσεις σε ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους (δικηγόρους, μηχανικούς, γιατρούς). Το μηνιαίο επίδομα μπορεί να είναι ύψους έως 360 ευρώ ($414) και να καταβάλλεται για περίοδο τριών έως εννέα μηνών.

Στις 18 Ιουλίου, η κυβέρνηση ψήφισε επίσης νομοθεσία που θεωρεί τους αναδόχους, υπεργολάβους και όσους αναλαμβάνουν εργασία με καταβολή προμήθειας εξίσου υπεύθυνους κατά την ολοκλήρωση της εργασίας, επιτρέποντας στους εργαζομένους να απαιτούν πληρωμή, επιδόματα κοινωνικής ασφάλισης ή να υποβάλουν άλλα σχετικά αιτήματα.